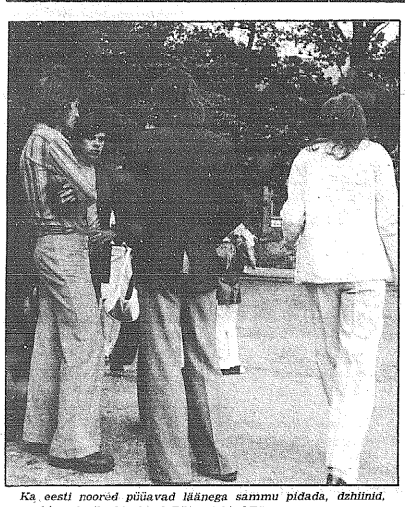
EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET

KOLMAPÄEVAL, 14. septembril 1977 Nr. 70 (4258)

Ka eesti noored püüavad läänega sammu pidada, dzhiinid, puukingad, pikad juuksed. Pilt on tehtud Pärnus.

Raport Washingtonist:

Terrori-tasakaal ei pea paika?

Ameerika Uhendriikide välispoliitilised ja kaitsepoliitilised eksperdid ning strateegid on viimasel ajal võtnud põhjalikule revideerimisele suhted Nõukogude Liiduga. sellist elavat debatti sõjaliste ja välispoliitilistes küsimustes nagu see möödunud aasta sügisest saadik aset leiab, ei ole Ameerikas esinenud viimase kümnekonna aasta jooksul. vaidlustest nähtub, et vahekorrad Moskvaga on Washingtoni välispoliitika kõige olulisemaks peetavaks osaks. Need on kaks suurvõimu, kes teineteist umbusklikult pörnitsevad, vahetevahel nagu teada- ja tundasaamiseks kompavad ja seejuures aegajalt kas vihaseid või sõbralikke häälitsusi teevad. Nende kahe suurvõimu vahelised suhted määrtlevad rahvusvahelise poliitika globaalses ulatuses.

Kuid nende kahe suurvõimu kõrval on ka veel üks kolmas faktor, mis avaldab tohutu suurt mõju rahvusvahelisele poliitikale. selleks kolmandaks faktoriks on nii Washingtoni kui Moskva kasutada ja käsutada olev tuumarelvastuse arsenal ja sellest tulenev tuumasõja võimalus ning oht.

Ameerika ja Nõukogude Liit ongi öieti suurvõimud sellepärast, et kumbki omab suures kvantumis tuumarelvasid. teadmine, et teine seda omab, mõjutab vastastikustes suhetes ettevaatusele. Seejuures oli ameeriklastel tekkinud arvamus, et on välja kanunenud vastastikuse

Järg lk. 7

Raudrimp ei takista moevoolu

Lääne reisijad Eestis ütlevad, et selle maa elanikond ka praegu näeb välja läänelne. Jälgitakse valvsalt moe muutusi, kuigi need muudatused arusaadavatel põhjustel saabuvad läbi raudteesriide teatava hilinemisega. Kerge ei ole ka materjalidega, sest nende valik on kasinavõitu.

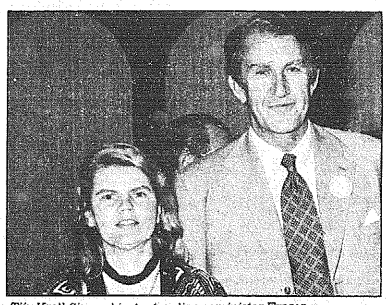
Muidugi aitavad siin sageli kaasa ka sugulaste pakid läänest, milliste saatmine aga on muutunud üha keerulisemaks.

Rootsis lõpetas tegevuse Ira Löfvanderi vahendusfirma ja uut litsntseeritud firmat ei pidanud Moskva vajalikuks. Nii lähevad pakid nüüd Soome kaudu ja ainsaks vahendajaks Rootsis on Ühisabi.

Nagu sealt märgitakse, ei ole eestlased unustanud oma sugulasi ja pakke läheb ka uut teed kaudu üsna rohkesti.

Juba varem kallis pakisaatmine vene kõrgete tollide tõttu muutub nüüd veelgi kallimaks, kuna Moskva justeeris krooni ja soome marga kursid vastavalt devalveerimisele.

Järg lk. 7

Tiiu Kroll-Simmul ja Austraalia peaminister Frazer.

Kuninganna medalisaajad

Seoses briti kuninganna Elizabethi 25-aasta valitsemisjuubeliga vääristati ka Austraalias, kus ta on amelikuks riigipeaks, teenekaid kodanikke juubelimedaliga.

Kun ingliku juubelimedali

Järg lk. 7

On vangis juba kolm kuud

Rootsi noormehed Bengt Sareld ja Nils-Erik Engström, kes arrenteeriti juulis N. Liidu ja Poola piiril, on endiselt vangis Minskis. KGB katsub nüüd välja uurida, kellega neil Venemaal oli kontakte.

Politsei küsitleb pidevalt meid. Arvatakse, et politiline politsei teadis, et meestel oli *autos salajane peidukoht*, millies nad katsusid tuua üle pabereid.

Rootsi saatkonnal on pidev kontakt vangistatutega. Kuulujutu järgi olevat saatkonna ametnikud nelle öelnud, et saatkond ei saavat nende heaks midagi teha. Seda eitab Rootsi välisministeerium.

Rootsi neilpühilised väidavad, et rootslastel oli autos lindile mängitud salajasi jumalateenistusi vene neilpühilistе kokkutulekuist. Arvatakse ka, et noormehed olevat andnud KGB-le ülekuulamistel informatsiooni, mida need on kasutanud, et kuulata üle vene neilpühilisi.

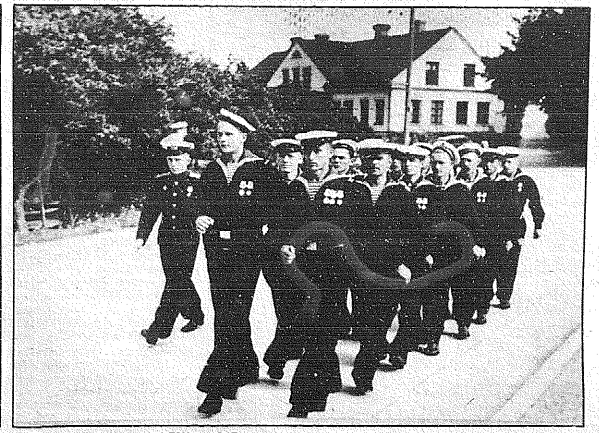
KGB püüab rootslasi ära kasutades kaardistada vene põrandaalust kirikut. Nüüd on nad istunud vene vanglas

Järg lk. 7

Kui venelased marssisid Slites

Norrast toodud söjavangide kolonn Slites enne repatrieerumist.

Vene madruste rivi Slites 1945.

Venelased marsivad Rootsi pinnal – on see võimalik? See oli sliski võimalik ühenduses põgenikepaatide tagasiandmisega, mida vastu võtma Gotlandile Slitesse oli saadetud vene mereväe esindus ühe vähema rannakaitselaevaga.

Teatavasti otsustas Rootsi valitsus venelaste nõudel paatide väljaandmise ja need viidi nii Gotlandilt kui ka Kummelnäsist ja mujalt pukserisiepis üle mere. Sealjuures läks ainult vähemaid paate põhja.

Haruldastel EPL-arhiivis leiduvatel ülesvõtetel on fotograaf tabanud vene madrustekolonni paroodmundris ja aumärkidega rinnal marssimas Slite tänaval.

Järg lk. 7

EPL Kolmapäeval, 14. sept.

Tasakaal

Rahvusvaheline strateegiliste uurimiste instituut Londonis avaldas neil päevil oma järjekordse aastaraamatu 1977/78 Nato ja Varssavipakti relvastatud jõudude vahekorra kohta. Aruandes meenutatakse, et mõlemate poolte jõudusid ei saa võrrelda ainult meestehulga, väekoondiste arvu või relvastuse põhjal.

Varssavipaktil on arvuline ülekaal mõnes osas, Natol aga edumaa teistel aladel nönda, et poolte erinevaid soodustusi pole kerge võrrelda. teiseks, arvudes ei saa mööta kvalitatiivseid, tegureid, nagu väljaõpe, moraal, juhtimine, taktikaline algatusvõime ja geograafiline asend, mis võivad mõjutada sõjakäiku.

Mõlemate poolte sõjajõudude üksikasjalise analüüsi põhjal jõuab Rahvusvaheline strateegiliste uurimiste instituut Londonis arvamiseni, et kuigi Varssavipakt on viimastel aastatel teinud teatud edusamme, hoidub ta ikka veel sõjaväelisest agressioonist, kuna selle alustamine Euroopas võivat tuua "ettenähtamatuid" tagajärgi ja peitvat endas suuri riisikoid, kaasaarvatud tuumasõja vallandamise oht, mis manitseb ettevaatusele.

Nönda on tekkinud teatud tasakaal, aga samal ajal kui sellest üldiselt kõneldakse, näib Varssavipakt jõudude praeguse vahekorraga olevat rohkem rahul kui Nato, üteldakse Londoni instituudi aruandes edasi. "Nato on raskuspunkti pannud kvaliteedile, kõigepealt varustuses ja väljaõppes, et varssavipakti arvulist ülekaalu tasa teha, aga vastane Püüab sellele järele jõuda.

Kaitse on n n uue tehnoloogiaga tugevamaks saanud, aga see läheb üha kallimaks." Kui riigikaitsekulud Läänes oma praegusest tasemest kõrgemale ei tõuse, võib kergesti juhtuda, et Varssavipakt soetab endale rohkem uusi relvasüsteeme kui Nato. Nõukogude sellekohased kulud on paljude aastate jooksul pidevalt kasvanud, aidates Varssavipakti moderniseerimist silmapaistvalt suureneva kiirusega.

Käsitledes strateegiliste tuumarelvade seisu USA ja N. Liidu vahel SALT-1 lepingu põhjal, mis lõpeb 3. oktoobril, tähendab Londoni instituut, et selle kestel olevat "mõlemad supervõimud oma võimet moderniseerinud ja osalt laiendanud". Kuigi ameerika interkontinentaalseid rakette on endiselt 1054, täienes nende täpsus märgi tabamisel nönda, et vaenlase raketisilod on paremini tabatavad. Ameerika rakettide kogu-arv — mandritevahelised, allveelaevadelt ja kaugpommitajatelt — on praegu 2083, olles vähenenud 200 võrra. Aga raketide lõhkelaengute arv on samal ajal kasvanud peaaegu kahekordseks, kuna neid on nüüd tervelt 11 330.

Nõukogude tuumarakettide arv on viimase kümne aasta jooksul kasvanud umbes kolmekordselt. 1967. aastal oli N. Liidul ainult 837 raketti. Nüüd loetakse seal mandritevahelisi, allveelaevadelt väljatulistatavaid ja kaugpommitajate poolt kantavaid tuumarakette 2 521 tükki. Mis puutub lõhkelaengute arvu, siis on neid ainult 3 826, seega ümarguselt kolm korda vähem kui USA-L. Seda mahajäämist on Nõukogud püüdnud tasa teha sellega, et nende lõhkelaengud on "lõhkejõu poolest tunduvalt tugevamad kui ameerika omad".

Mis puutub taktikalistesse tuumarelvadesse, siis üteldakse Natol neid olevat 7 000 laenguga, kuid Londoni instituudi arvates võib see olla muutunud seoses kaitsesüsteemi moderniseerimisega. Varssavipaktil arvatakse olevat kasutada umbes 3 500 tuumalaengut, mis on Nõukogude valduses ning tulistatakse välja nii lennukitelt kui maapealsetelt raketiheitjatelt. Muidugi on mõlematel pooltel võimalik taktikalisi tuumarelvi teatud ruumi kas juurde tuua või sealt ära viia teisale.

Et Varssavipakt on tänaseni hoidnud relvade "tasakaalustatud'2 piiramisest Kesk-Euroopas nn. MBFR-läbirääkimistel Viinis, näib liigselt töendavat tema vastuseisu *igasugusele* muudatusele senises hoiakus. Igatahes näib Varssavipakt olevat tänapäevase tasakaaluga olevat rahul rohkem kui Nato. See on ikka olnud Nato, kes on taotlenud relvastuste vastastikust tasakaalustatud vähendamist läbirääkimistel Viinis algusega 30. oktoobril 1973, s.o. ligemale neli aastat tagasi.

a.K.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.)
Arvi Moor
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46
Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm
Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 236:—
Termin (4 kuud) ... kr. 85:—
Kuu ..... kr. 23:—
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kuriren Tryckeri AB Eskilstuna 1977

Realistide kokkutulek

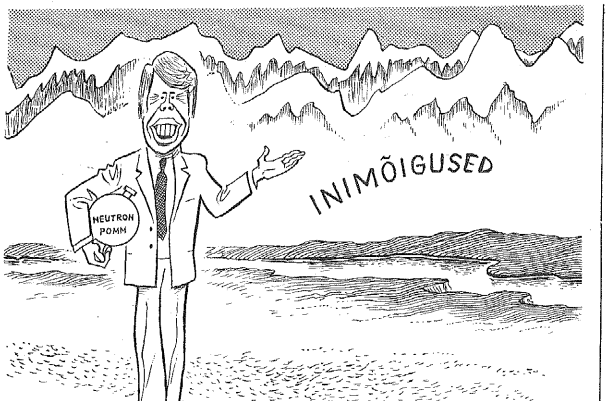
Tallinna Reaalkooli kunagiste õpilaste, kühendatult realistide, traditsioonilne koosviibimine koos piduliku õhtusöögiga toimub reedel, 30. septembril s.a. Idla Centeri seltskondlikes ruumides Rosenlundsgatan 29 (Södra jaama juures, end. Aseá tehase hoonekompleksis). Kogunemine koosviibimiseks kell 18.30. Sellele eelnevalt tutvustab Ernst Idla koolivendadele Idla Centerit.

Sellele teadaaandele järgneb kirjalik kutse kavatsetava koosviibimise üksikasjadega. Registreerimisi võtavad vastu Ustav (tel. pärast tööd 08/28 56 30) ja Remmelgas, tel. 0755/39 485.

Keskharidus soome keeles

Reotsi valitsus on otsustanud, et sügisest peale toimub katsetuse korras soomekeelne gümnaasiumiõpetus Stockholmis. Alguses antakse õpetust kaheaastases sotsiaalses harus.

Kooliminister Britt Mogård pöhjendab otsust asjaoluga, et paljud soome noored tööturulise liikuvuse tõttu ei jõua ära õppida rootsi keelt niipalju, et nad saaksid vastu võtta gümnaasiumihariduist selles keeles. Otsus on esialgu tehtud peamiselt selleks, et saada kogemusi emakeelse keskhariduse andmises.

Jäämäed takistavad tippkohtumist Carter—Brezhnev.

Kuidas USA lahendab Taiwani probleemi?

Taiwani küsimus on kujunenud raskeks pähkliks USA-le, kuna Hiina ei ole nõus sõlmima diplomaatlikke suhteid Washingtoniga enne, kui see on katkestanud oma suhted Taiwaniga ja tõmmanud oma 1.200 sõjaväe nõuandjat sealt ära.

USA välisministri Cyrus Vance hiljutine külaskäik Pekingi ei toonud mingit lahendusi sellesse küsimusse. Vastupidi: Hiina peaministri asetäitja Teng Hsiaoping ütles. et see külaskäik oli nõrgendanud lootusi normaalsete diplomaatiliste suhete sõlmimisele Hiina ja USA vahel.

Teng koguni väitis, et Vance olevat taganenud endise presidendi Gerald Fordi ja välisministri Henry Kissingeri poolt antud lubadustest. Hiina peab tema järgi Taiwani küsimust oma siseniseks asjaks, kuid on valmis võtma oma probleemide lahendamisel Washingtoniga arvesse Taiwani suhtes valitseva eriolukorra.

Kuid nii USA-l kui Hiinal on — eriti eelmisel — võttes arvesse maailmapoliitilist mängu ja N. Liidu poolt mõlematele tulevat hädaohtu, vajadus sõlmida diplomaatilised suhtes omavahel ning arendada ka koostööd. See eeldab aga Taiwani küsimuse lahendamist ühel või teisel viisil.

On rohkem kui selge, et USA usutavus maailmapoliitikas kahaneks, kui ta katkestaks oma suhted Taiwaniga, kellega teda seob ablandmise leping. Teisalt on aga olemas reaalpoliitiline vajadus luua ühist rinnet kõigi võimalike riikidega N. Liidu üha kasvava jõu ja ähvarduse vastu.

Võimalik on, et USA pikapeale katsub lahendada raske probleemi samal viisil kui Jaapan on juba teinud. Jaapan katkestas oma diplomaatilised suhted Taiwaniga ja sõlmis need Hiinaga. Kuid väga elav kaubavahetus Jaapani ja Taiwani vahel kestab edasi.

USA-ga on Taiwan elavas kaubavahetuses. See on suurem kui kaubavahetus USA ja Hiina vahel. kuigi Taiwan on väike saar, on ta aastate jooksul kujunenud nii majanduslikult kui tehniliselt arenenud ühiskonnaks, mille suhtes suudab temaga Aasia maadest võistelda ainult Jaapan. Praegugi veel tunnustab Taiwani diplomaatiliselt umbes 20 riiki.

Nende tulevikuperspektiivide ees on kõige suuremas pigistuses Taiwan ise. Nagu The Washington Post hiljuti ühes oma artiklis konstateeris, on Taiwan selle tõttu hakanud otsima (eeskätt majandusliikre) pinge lõdvendamise võimalusi Hiinaga.

Ideoloogiline võitlus käib aga endise hooga edasi. Vaevalt sellest loobutaksegi. Veel möödunud novembris ütles Taiwani peaminister ja valitseva Kuomintangi erakonna esimees Tshiang Tshing-kuo Mao järeltulijast, et "meil ei saa olema temaga mingit tegemist — välja arvatud kohtumine võitlusväljal".

Kuid käesoleval aastal on Taiwanil esinenud juba teissuguseid tundemärke. Nii ilmus suure levikuga kuuajakirjas Chinese Humanist Monthly artikkel, kus soovitati alustada kaubavahetust Hiina mandriga: "Mandril on õli, Taiwanil ei ole. Peaks olema mingi võimalus vahetada seda, mida igaühel on".

Taipei kõrge ametnik, kes palus oma nime mitte nimetada, ütles The Washington Posti kirjasaatjale: "Mele ei taha tingimata söda Pekingiga. Meie tahame pakkuda alternatiivi, mille hiinlased võivad valida kommunismi asemel. Mele usume, et hiinlastel on vaja seda võimalust ja et see jääb püsima".

Paistab, et ka peaminister Tshiang on nüüd selle ettevaatliku joone pooldaja. Kui USA saadikutekoja Ida-Aasia ja Vaikse ookeani asju käsitleva alamkomisjoni esimees Lester Wolif käis aprillis Taiwanil, ütles peaminister Tshiang talle, et rahvusliku Hiina valitsus "lahendab Hiina küsimuse eeskätt poliitiliste abinõudega ja mitte sõjalise jõuga".

Mõningal määral on kaubavahetust Hiina ja Taiwani vahel juba olnudki. Peamiselt on Taiwan toonud kaupu mandrilt. Nii mõningatelgi juhtudel väikesed kalapüügilaevad on kohanud merel ja vahetanud kaupa. Kuid see kaubavahetus on ikkagi väga väike: 1974 oli selle väärtus umbes 90 miljonit dollarit, 1975 120 miljonit ja möödunud aastal 160 miljonit dollarit.

Ka sõjapidamine rannikul on olnud osaliselt näiline. 1958 tegid Taiwani käes olev Quemoy saar ja mandril asuv Amoy sadamalinn lepingu, mille järgi poolte kahurid tulistavad korda mööda eri päevadel ning meelsamine õhtul ja asustamata aladele. Peale selle ei tulistata töelisi mürske, vaid propagandalehti.

Paistab, et kui ka USA aja jooksul võtaks oma Taiwanile antud diplomaatiilise tunnustuse tagasi ja tühistaks ka abiandmise lepingu, Taiwan suudaks ikkagi sõjaliselt ja majandusliikult moods ja tugeva riigina edasi elada, toetudes eelkõige oma ulatuslikule kaubavahetusele USA-ga ja Jaapaniga.

N. Liidu laevastik kasvab jõudsalt

Samaaegselt, kui Nato riigid vaidlevad lõpmatuseni oma sõjaväeele antavate summade üle, arendab N. Liit oma sõjalaevastikku nii tõhususe kui ka arvu poolest, öeldakse äsja ilmunud rahvusvahelise sõjalaevastikkude aastaraamatu Jane's Fighting Ships uues, 1977-78 väljaandes.

Aastaraamatu peatoimetaja, mereväe kapten John Moore rõhutas, et N. Liit võtab iga aasta kasutusele kuus aatomijõuga liikuvat allveelaeva. Nendel on igaühel üle 8.000 kilomeetri kaugusele ulatuvaid tuumarelvi. N. Liidul on ka uusi allveelaevade hävitajaid ning möödunud aastal valminud Kilevi tüüpi väga mitmekülgselt relvastatud ja varustatud 40.000-tonnine laev.

Niisugused laevad moodustavad tõhusa jõu, mille abil on võimalik sekkuda teiste riikide asjadesse. Peale selle laseb N. liit igal aasta vette kaks uut ristlejat ja neli hävitajat.

Kuid sellele vaatamata tuleb N. Liidu laevastikku pidada mõningal määral vananenuks, kuna suur arv tema sõjalaevadest on pärit viie- ja kuuekümnendatest aastatest, öeldi aastaraamatus.

Nato riike arvustas Moore kuna rahvuslike erihuvide tõttu tema liikmesriikidel on väga mitmet erinevat tüüpi sõjalaevu ja reivi. Eriti kritiseeris Moore USA kalduvust ehitada liiga suuri ja suhteliselt kergelt relvastatud sõjalaevu.

Inglise sõjalaevastik ei ole tema arvamise järgi oma uute operatiivsete ülesannete jaoks veel küllaldaselt relvastatud. Prantsuse laevastiku juures leidis ta eelkõige "poliitilisi ja tehnilisi vasturääkivusi".

Moore arvustas ka laevastikkude "meeletut võrdlemist" laevade tonnides arvestatud mahu alusel. Sellejuures jätakse tähelepanemata see, 91.400-tonnine ameerika lennukikandja Nimitz võib samaaegselt olla alnult ühes kohas kuna 18 5.000 tonnilist sõjalaeva võivad samaaegselt ilmuda 18 kohta.

USA-s on omakorda juhitud tähelepanu sellele, et ameerika aatomireivadega varustatud allveelaevad, omades kokku 656 tuumarelva, ei ole võimelised küllaldase täpsuse puudumisel tulistama punktmärke, vaid ainult laiemaid alasid.

See on maksev nii 160 Polaris-kui ka 496 Poseidon-mürsu kohta 41 aatomiallveelaeval. ka allveelaevadelt lastavate mürskude järgmine teisend, Trident-1, ei saavuta veel maa-alustest varjenditest lastavate mürskude täpsust. Ameerikaleste plaanis on, et sellele järgneev Trident-2 mürsk saavutaks juba nii suure täpsuse, et sellega võiks tulistada ka punktmärke.

Allveelaevade eelíseks on, et neid ei ole kuigi kerge ülatusrünnakuga hävitada. Nõrkuseks on — kuna allveelaev on liikuv ja tema positsiooni ei saa raalide jaoks kunagi sama täpselt kui maa-aluste varjendite oma määritleda — et tema mürskude tabamistäpsus on väiksem.

teatud tehnilised uuendused on teoksil. Asjatundjate arvates võtab nende rakendamine ballistilistesse mürskudesse nii palju aega, et neid uusi mürske on võimalik võtta kasutusele alles umbes 1985 paiku.

Tervishoiu, hariduse ja heaolu minister Joseph Califano seletas, et täieliku sotsiaalkindlustuse rendise maksmine 65-a. saamisel on ühiskondlikult tarvilik seda vanust ei või kõrgendada 68 aastale.

Kui president Carter tühistas ilma Kongressi nõusolekuta USA ja Taivani vahel kehtiva kaitselepingu, siis see on põhjuseks tema ametist tagandamiseks (impeachment), seletas senaator Barry Goldwater.

Õppepäevad Kungla suvekodus

Suvekodude Kuratoorium korraldab suvekodude personalile õppepäevad Kungla suvekodus Björkön laupäeval, 17. ja pühapäeval, 18. septembril.

Õppepäevad avab Kuratooriumi esimees Johan Ungerson laupäeva hommikul kl. 10.30. Kavas on peale aktuaalsete probleemide arutamise terve rida ettekandeid.

Registreerimisi võetakse vastu kuni 15-nda septembrini tel. 08/21 21 42 (Alep), 08/11 59 78 (Kilvar, Leigus ja Vadi) ja õhtuti 08/91 83 07 (Alep).

"Idakalurid teostavad röövpüüki"

– Meil ei ole midagi taanlaste ja bornholmlaste kalapüügi vastu Rootsi vetes, deklareerivad Skåne idaranniku kalurid oma kirjas põllumajandusminister Anders Dahlgrenile, kes võitleb Varssavis Rootsi kalapüügihuvide eest. – Me tahame saada lahti idarlikide kalastajatest, kes pühivad mere puhtaks.

Läänemeres on küllalt kala, arvavad kalurid. Aga kalapüük peab toimuma mõistlikult. Idariikide kalurite meetodid hirmutavad neid. Nad piiravad ümber suured alad ja tõmbavad võrku. dega üles kõik — suured ja väikesed kalad. Kui taoline laevastik kuskil on kalastanud, siis on see paik hulgaks ajaks kalapüügiks kõlbmatu.

Teatavasti arvestavad idariikide kalurid ainult plaanitäitmisega, mille puhul loeb kalapüügi kaal, mitte selle kvaliteet. Kalapüügi ala tulevikust ei hooli hoolega plaani täitvad kalurid idast midagi.

Surm autoõnnetusel

SYDNEY (MK) — 27. augusti ööl sai Austraalias autoõnnetusel surma 27-aastane Sydney gümnaasiumiõpetaja Peeter Laaneväli.

Õnnetus juhtus Wollongongi läheduses. Surm oli silmapilkne. Austraallasest kaasasõitja tolmetati raskete vigastustega haiglasse.

Peeter Laanevälja abikaasa viibib Euroopas ja ta pidi talle mõni päev hiljem järgnema.

Tahtsid osta robotit

USA-s tabati kaks meest, USA kodanik Carl John Heiser ja Lääne-Saksamaa kodanik Carl Lutz Weischenberg, kes tahtsid osta materjali ja osasid, millest ehitatakse USA uut ristlejarobotit.

Weischenberg oli pakkunud Heiserile 250 000 dollarit, kui viimane saaks hankida ristlejaraketi osasid ühele nõukogude agendile Kuubal.

• *Kohalik elu*

HELSINGBORG

Loeng baigeravist

Helsingborgi Naisringi loenguteseeria ainel: "Haigeravi kodus", instruktor Inga Falhengen, algab pühapäeval, 18. septembril kell 17.00 "Kärnpunktenis" Långvinkelsgatan 26.

Järgmised loengud samas seerias toimuvad 2. oktoobril kell 15.30 ja 23 oktoobril kell 15.30 samades ruumides.

SÖDERTÄLJE

Helmer Avasalu näitus

Södertälje Konstföreninges. Gamla Rådhuset, Kanalgatan 2. Södertäljes avatakse laupäeval, 17 septembril kell 11.00 Helmer Avasalu kunstinäitus, mis on avatud 25 septembrini. Näitus on avatud laupäeval kl. 11—17, pühapäeval kl. 13—17 ja äripäeviti kl. 16—18. Tereulemast.

Spekulatsioonide ja teeside raamat

Metroo 77. Kogumik valitud materjalidest esitatud jaanuaris 1977 Trollebos, Rootsis. 1977. 144 lk.

Raamatut võiks nimetada koguteoseks või artiklite koguks, milles arutatakse aktuaalseid, saatesõna järgi "rahvusliku identsuse ja Eesti tulevikuvõimaluste" probleeme.

Kõige laialaltuslikumate probleemide käsitlejaks on koimes eriartiklis Rein Taagepera. Ta esitab prognoosi selle kohta, milline võiks olla maailm a. 2007, lähtudes selle juures "rangele ekstrapolarisatsioonile mineviku suundadest", enne kõike rahvastikulise arengu alal, milles Taagepera on kasutada hea materjal. Autor nendib, et viimased 30 aastat on kujunenud oodatust stabiilsemaks. Ta ei julge aga teha järgmise kolmekümne aasta suhtes kuigi täpseid prognoose — mis on ju arusaadav. Ainult ühes on ta kindel — rahvastikukriis, maailma ülerahvastumine, tuleb. Sellest ei pääse me mööda.

Teine Taagepera artikkel on pühendatud prognoosile kitsamas — eesti rahva — ulatuses. Siin ta naelutab kinni pideva linnastumise ja teisi sotsioloogilisi tendentse, jääb aga arvamisele, et midagi vapustavat ei näi juhtuvat. Ühenduses sellega tõstab ta ka üles vabaduse probleemi ja esitab üsna ebahumanistiliku ja ebahumaansegi küsimuse: Vabadus — milleks?

Küsimuse ja sellele vastuste leidmise puhul tuleb esile tendents, mis peale Taagepera näib olevat omane ka mitmele teisele koguteose autorile.

See on võrdlemisi sügavale tungiv formalism, loogika eelistamine psühholoogiliste tegurite arvel, tugev olenevus saksa idealistliku filosoofia (niiöelda Kant-Hegeli kooli) rangetest kategooriatest, imperatiividest, polarisatsioonist, teesidest ja antiteesidest. Selles ei ole märgata midagi uuema filosoofia ja loogika hoopis muutunud kausaalsusemõistest, suvalistest tingimusi-mimimustest, statistilise makro- ja mikrotõenäolisuse rakendamisest.

Silmatorkav on ka asjaolu, et Taagepera ja teiste ilmapildis näivad idamaailma juhid ja määrajad mõtlevat täpselt samuti kui seda tehakse läänes, s.t. pigemini nii, nagu teevad seda artiklite autorid. Mis peaks inimlike ja ajalooliste kogemuste järgi olema üsna ekslik. Selle tõttu on hoopis ootamatud kõikumised arengus ka tulevikus võimalikud.

Taagepera analüüsib huvitavalt ka poliitilise kollaboratsiooni küsimust kodumaises kirjanduses. Arutlus tundub vägagi usutavana — aga küsimus on, kas arutluse objektid kodumaal taolise nõela otsa torgatud liblika positsiooni asetamise eest on artikli autorile tänulikud. Aspekt, mida kahjuks ikkagi küllalt ei arvestata, vaatamata vastavatele soovidele kodumaalt . . .

Ka oma "satelliitsuse" idee võtab Taagepera koguteoses üles — sellesama puhtloogilise ja arengu stabiilsusse uskuva argumentsiooniga, mis esineb juba eelmistes artiklites. Evald Uustalu teeneks on, et ta toob Taagepera maa peale tagasi, jättes ideele ainult propagandistlikus efekti.

Vastamata jääb küsimus: Kas see efekt on olemas, kui idee on juba algusest peale välja kuulutatud ainult propagandalikseks?

Leena Männik annab huvitava ja kokkuvõtliku ülevaate kakskeelsuse olemusest ja mõjudest tänapäeva teaduse vaatekohtadelt.

Anatol Renningi kirjutus eesti tööiisliikumisest 1933-40 sisaldab huvitavaid andmeid. Puudub ju meil siin ülevaate neist probleemidest peagu täiesti suurelt osalt selle tõttu, et esimese nõukogude okupatsiooni ajal likvideeriti suure põhjalikkusega just meie tööliisliikumise juhid). Kahjuks on artikkel antud edasi ilmselt mälestusliku vestluse laadis peetud ettekande järele, kus faktid ja kommentaarid pole küllaldaselt selgelt lahus hoitud. Sel alal tahaks tulevikus saada asjalikumas toonis ülevaadet.

Mare Taagepera analüüsib naiste olukorda Eestis ja näitab veenvalt sügavat kuristikku propaganda ja tegelikkuse vahel ka sel alal. Võitlus naiste üheõigusluse eest on vajalik sama hästi seal kui siin.

Hain Rebas vaatleb eesti rahva seni kirjapandud ajalugusid ajalooteaduse seisukohast ja leiab, et seda on veel küllaltki lünklikult uuritud — ja uuritakse paraku lünklikult edasi. Ajalooteadusliik analüüs paljastab rea fakte meie ajaloolises suhtumises, millele vahest seni pole mõeldud. Rebas rõhutab (samuti kui Taagepera) oma artiklites) ajaloo tähtsust rahva identsuse leidmise ja rahva legitimeerimise puhul väljaspoole.

Raimond Kolk on rääkinud pagulaskirjaniku miljööst, millega ta eriti rahul pole (kes meist oleks seda?). Mõnes osas tuleb talle vastu vaielda.

Nn. antikommunistlik laine pagulasorganisatsioonides ei lännud lahti nn. külma sõja õhutusel — see iseloomustas neid algusest peale. Ja pole vist midagi erilist selles, et poliitilised pagulased suunavad oma tegevuse selle teguri vastu, mis neid paguluse on sundinud. Ei mäleta ka "lugematut arvu juhtkirju ja lugejate kirju" ajast, mil esimesed pakid teele pandi. Üksikuid oli — aga suhtumine kinkepakkidesse oli algusest peale positiivne.

Vaidlused tekkisid seoses kodumaa külastamise probleemiga. Siin räägib Kolk "kodumaaga" läbikäimisest — kulunud ja valele teele viiv fraas. Meie ei käi läbi "kodumaaga", vaid seal elavate isikutega. Seda tehakse selektiivselt, mis aga pole kaugeltki nii range kui kodumaal endal, kus läbikäimiseringid on vägagi väikesed.

Kolk eeldab, et kodumaa külastamine on pagulase puhul loomulik nähtus ja analüüsib argumente nende puhul, kes sinna minna ei taha. Mittemineja asetatakse niiöelda süüpinki ja ta peab tõestama oma süütust (praktika, mida lääne kohtupraksises teatavasti ei harrastata). Aga kui kas või ainult spekuleerimise loogilisuse mõttes (mida teose teiste artiklites nii hoolega on harrastatud) esitaksime asja nii, et kodumaale mitteminek on paguluse puhul normaalne ja paluksime kodumaal käijat end "legitimeerida". Jääme ootame ka niisugust ettekannet. Et kuulda ka teist poolt, nagu kohtus kombeks.

Koguteose "enfant terrible" (ikka veel kõigi nende aastate järel!) on Ilmar Laaban. Tema ei näi suuremat hoolivat faktidest, vaid loob iseenda maailma, mis on kohati meeldivas distantsis ebameeldivate faktide suhtes, aga kus on kerge liikuda ja väita.

Laabani järgi sõdisid Punaarmees võitlevad eestlased ainult pisut vähema pahe eest kui nende vastaspoolus. Ka tema kaldub polariseerimisele. Tegelikult hõlmas eri okupatsioonivõimudega aktiivselt kaasalõimud hulk ainult pinkiest murdosa rahvast — ülejäänud katsusid end passiivse vastupanu ajal võimalikult väikese paindumisega püsti hoida.

Üks Laabani repliik väärib tsiteerimist:

"Tegelikult tohiks nii olla, et kui arvame kokku kogu Stalini aja ohvrid — kaasa arvatud need, kes poolsurnutena pärast Stalini surma naasnuina kodumaal surid ja ka veel need, kes surid nälja ja muude vintsustuste tõttu kaugel idas — kui jah arvame kokku kõik ohvrid 1940. a.-st kuni 1950 aastate keskpaigani, siis jõuame ehk selle arvuni, mis Saksa aegne terror koime aasta — enamiku juba paari esimese kuu — jooksul hävitas."

Laaban ei too mingeid arve oma väite tõestamiseks.

Olemasolevatel andmetel kaotas Eesti esimese nõukogude okupatsiooniaasta jooksul u. 60 000 inimest, teise okupatsiooni Stalini-aegse perioodi (1944-53) üheksa aasta jooksul u. 30 000 inimest. Eesti inimkaotused kolm aastat kestnud saksa okupatsooni ajal olid 15 000 inimest.

No comments!

Laaban konstrueerib ajalugu ja tänapäeva olukordi ka artiklis "Unistus Harmagedonist — oopium ikestatuile ja pagulastele?" Ka siin saavad keerukad maailmanähtused enne meid ja meie ajal klassiliselt lihtsa kuju — nagu mõnes visionaarses luuletuses. Siin heidetakse Eestile ette "saksasõbralikku välispoliitikat". Milles see avaldus?

Tsitaat: "Kui Ühendriikide ja N. Liidu suhted hakkasid paranema, kaasnes N. Liidus liberaliseerimine — tekkis "sulailm" . . ." Teatavasti tekkis "sulailm" sõna mitmes mõttes pärast Stalini surma. Aga Stalin kui diktaator ja isiksus muidugi ei mahu Laabani avarusi haaravasse ajalookontseptsiooni.

Tsitaat: "Silmitsedes lähemalt viimase kahe sajandi ajalugu, ei paistagi paine, milles Eesti praegu viibib, millegi nii üllväga erilisena — ei spetsiifiliselt idaliikuna, ei spetsiifiliselt 20.-le sajandile omasena."

Ei tea, mida arvaks selle kohta kodumaal elav eestlane? Kui inimesel üldse on sõnaõigust selles kontseptsioonis . . .

Metroo koguteos moodustab koos kõigi nende asetatud küsimärkitega huvitava lisandi meie suhteliselt väheviljeldud intellektuaalsele ja põhimõttelisele debatile ja võib tõepoolest anda alust "viljakale vaidlusele", nagu väljaandjad loodavad.

AR-GI.

USA naiste alkoholism

Rosalynn Carter arutab riigi naisteprobleeme.

Liiga palju naisi Ameerika Ühendriikides on vaimuhaiged ja neil pole küllaldaselt ravivõimalusi praeguse tervishoiu süsteemi juures.

Selle aineline laudkonnavestlus peeti Washingtonis presidendi abikaasa Rosalynn Carteri osavõtul.

Selle arutlusel leiti, et depressiooni protsent on palju kõrgem naiste juures kui vastavas vanusegrupis, 25—34 aastais olevatel meestel.

Lisaks leiti, et üks igast kolmest alkoholikust on naine. Narkootika kasutamine on suurenev naiste hulgas. Enesetapujuhtumid vanemate naiste juures on sagenenud.

Sydneys Austraalias suri 9. augustil dr. Siima (Serafima) Perendi, n-n Listakind, sünd. 9. juunil 1914 Paatsalus Läänemaal.

Tallinnas suri 8. augustil Irmgard Olev, n-na Jõe, sünd. 17. juulil 1933 Tallinnas.

Torontos suri 23. augustil Herman Aleksander Peterson, sünd. 6. aprillil 1913 Muratsil Saaremaal.

Montrealis Kanadas suri 24. augustil agronoom Oskar Lövi, sünd. 6. märtsil 1892 Põltsamaal.

Tallinnas suri 21. augustil Helmi Ignatjev, sünd. 21. mail 1913. Kanada-eestlanna maeti Tallinna Pärnamäe kalmistule.

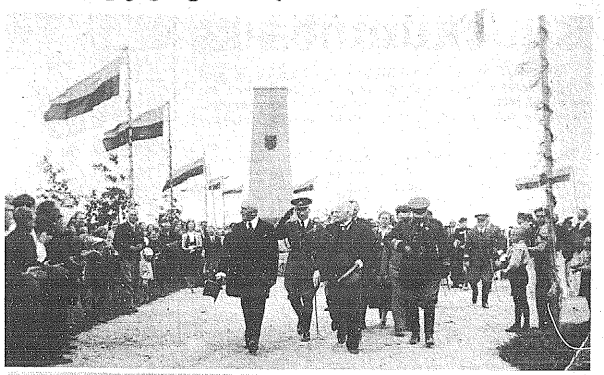
Filme KGB jaoks?

Ajaleht Rahva Hääl Eestis kildab pikas artiklis kineasti Mati Põldret, kes on loonud mitu filmi kommunistliku partei kohta.

Kui Rootsis toimusid "N. Liidu kultuuripäevad", käis Põldre Eestist tulnud laulu- ja tantsugruppi filmimas. Sama-aegselt filmis ta pikalt ka demonstrantide nägusid, kes seoses etendustega nõudsid Eestile vabadust.

Nähtavasti on nii, et kui tahad tänapäeva Eestis head filmitööd saada, siis pead ka KGB arhiive sobivate filmidega varustama. . .

Ühe samba saatus

Seoses president Konstantin Pätsi poolt vangistusest saadetud läkituste jõudmisega läände ja nende avaldamisega, saatis EPL lugeja Ants Pedaja Päry-dist toimetusele kaks ajaloolist pilti Konstantin Pätsile Pärnumaale, tema kunagisse lapsepõlvekodusse Tahkurannale püstitatud mälessussamba saatusest.

Ülemisel pildil on jäädvustatud samba pidulik avamine, kus viibis ka Konstantin Päts ise, keda näeme koos ülemjuhataja Johan Laidoneriga ja saatjatega möödumas tervitavast rahvahulgast.

Alumisel pildil näeme samba saatust Nõukogude okupatsiooni ajal — see lasti õhku. Niisamuti kui õhku lasti Eesti rahva iseseisvus ja vabadus.

Sovjeti haiglad:

Halb hooldus, kehv toit pistised, ravimipuudus

Dagens Nyheteris 30.8.77 kirjeldab Moskva kirjasaatja Disa Håstad nõukogude haiglate olukorda. Artiklile on asetatud eksiteele viiva pealkirjana "Nõukogudel on enim arste maailmas". Kirjasaatja tsiteerib küll ametliku nõukogude tervishoiupoliitika esindaja andmeid, kuid kirjeldab olukorda hiljem realistlikult tavalise nõukogude kodaniku kogemuste järgi.

N. Liidus tuleb 31 arsti 10 000 elaniku peale, mis on tõepoolest suurim tihedus maailmas. Ka haiglaid leidub nime järgi külladaselt, kuid olukorrad neis on tihti väga viletsad, maha arvatud erihaiglad pertei juhtkonnale ja teistele nn. tceneliistele isikutele. Neis leidub ka külladaselt ravimeid. Mujal sellevastu. . .

Puhast pesu on raske saada, põetajate arv on liiga väike (iga põetaja peale tuleb 40-60 voodit). Kes tahab saada vähegi korraliku ravi endale või sugulastele, peab andma altkäemaksu põetajatele (või ka uksehoidjale, kes laseb sugulase sisse tulla ja valges kitlis ise oma haige eest hoolitseda). Põetajate palk on väike — u. 70 rubla kuus. Ka arstid saavad suhteliselt väga madalat palka — u. 150 rubla kuus.

Nn. vaba ravi sunnib salaja pistiseid andma, kurdavad mõned haiged. Ausam oleks, kui saaks maksta avalikult. Aga seda ei luba ja süsteem. Tavalistes haiglastes on vahel puudus lihtsatest valuvaigistavatest ravimitest — kui asja ei korraldata väikese "käesurvega" õele või arstile. Abort maksab altkäe 50 rubla, keegi ei julge minna tasuta tehtavale operatsioonile.

Tervishoiuvalitsuse esindajad tõstavad esile positiivse nõukogude ravis: Jagu on saadud rõugetest, tüüfusest, poliost ja malaariast, ka tuberkuloos pole enam eriti levinenud ega ohtlik. Nõukogude surmapõhjused on praegu enamvähem samad mis teistes tööstusmaades: südamehaigused ja vähk. Keskmine eluiga on tõusnud 70-le aastale. Lapsed kasvavad kiiremini ja tugevammaks ning pikemaks kui nende vanemad.

Medali teine pool:

Noor arst märkab patsienti, kes tahab juua saada. Ta läheb ja otsib põetaja suitsetamistoast üles. Aga põetaja keeldub haigele juua andmast põhjendusega, et haige siis end märjaks teeb. Ja kes koristaks seda?

Noor arst ähvardab põetaja peale kaevata, aga see jätab põetaja külmaks. Ja ülemarst kehitab kaebust kuulides ainult õlgu: Teha pole midagi. Põetajat ei saa ometi vallandada.

Haige peab saama kolm ampulli päevast teatud ravinuit, mis maksab 30 kopikat ampull. Aga patsiendi peale on haigla eelarves ette nähtud ainult 30 kopikat päevas. Järelikult saab haige ainult ühe ampulli . . . Vahel ostavad arstid ja põetajad ravimit oma raha eest. Ja altkäemaks — nagu öeldud — aitab eriti selles sektoris.

Haigla ostab aparaate ja varustust USA-st miljonite dollarite eest. Aga ostjad tahavad kokku hoida ega osta varustusega küllaldasel määral kaasa tartamisõpetusi. Nüüd seisab kallis varustus ja roostetab.

Toit on vilets. Tihti saadavad sugulased haigetele toidupakke või tulevad nendega ise. Ka haiglatoitlustamise puhul ei tohi ületada teatud norme, mis on liiga väikesed ja vähenevad kogu aeg salajase inflatsiooni tulemusena.

Haiglaravi — kui see on korralik — maksab tegelikult haigele või ta sugulastele palju raha (nagu oleks tegu kapitalistliku USA-ga). Keegi räägib, kuidas tema 80-aastase ema haiglasolek oli maksnud perekonnale ligi 250 rubla. Rubla siia, teine sinna . . . Ema sai inimliku hoolduse osaliseks. Muidu oleks ta pidanud märjana lebama pooled päevad.

Pesemisvõimalused on halvad. Kogu jaoskonna jaoks oli olemas ainult üks vann dushiga. Vannis sai käia ainult iga kümne päeva järel. Toaletiuksi ei saanud seestpoolt sulgeda . . .

— — —

• Kohalik elu

GÖTEBORG

E.S. Naisring

Göteborgi Eesti Seltsi Naisringi sügishooaja kokkutulek toimub erakordselt pühapäeval, 18. septembril kell 16 Seltsi ruumides Drottningg. 27. Teretulemast kõigile.

STOCKHOLM

Sõlt Kolmårdeni

Esinduse Naisring korraldab bussisõidu laupäeval, 1. oktoobril kell 9 hommikul Kolmårdeni loomaaeda.

Sõidust osavõtta soovijail — võivad ka mitte liikmed olla — palutakse ülesande kuni 26 septembrini päeval kl. 9—17 Irina Augile — tel. 21 84 46 või õhtul pärast kl. 18 Kulla Vellistele — tel. 37 73 22.

Torontole vähemuste TV-saatja

TORONTO (VE) — Praegu on ettevalmistamisel Torontos eri televisioonijaama loomine etnilistele gruppidele. Uus televisioonikatsetus on esitanud kanada riiklikule TV-komisjonile taotluse vastava loa saamiseks.

Peale eelmainitu on taotlusi esitanud veel kaks TV-kompaniid. Uute televisioonisaatjate programmid on mõeldud Kanadas asuvale 18-le vähemuskeelerühmale, nende seas ka inglise keel. Etnilised grupid on ülimaal määral huvitatud kavatsetud TV-saadetest mitmekultuurilisuse pinnal. Need saated annaksid edasi ka etniliste gruppide sisemisi uudiseid.

Läti skautlus kuuekümneseks

Millegipärast peavad Läti skaudid oma 60. a. juubelit tähavu, suuriaagriga (3. Liela Nometne) 27. aug.—3 sept. New Yorgi osariigis, Tannersvilles. Samaga tähistavad ka Läti gaidid oma 55-aastapäeva.

Teatavasti rajati esimene Läti skaudiruhm (nende pagulasaastatail) Tartus, maikuul 1916. Onni ja Morevi poolt, kes olid skautlusega tutvunud Petrogradis ülemaalisel skautide kongressil. Liikumine oli noorte endi käes, mõni õpetaja või koolidirektor oli auskautmasteriks.

Samal aastal septembris rajati Läti skaudiruhmad peaaegu kõigi keskkoolide juures, uhtekokku 7 ruhma, moodustades Tartu maleva (druzhina) Morevi juhtimisel. Vähemärkus: Eesti õpilastel teostus koolitöö peamiselt hommikupoolel, lätlastel enamasti samades koolihoonetes päraatiounal või õhtuti. Ka Viljandis rajati uks Läti skaudiruhm 1917 alguses. Nii Tartus kui ka Viljandis olid läti skautidel omad tuletõrje komandod. Nende skautide head võimed on ilmnenud ijnatöösituse ja arhiivi tuiekahjude puhul.

Pärastpoole skaudiruhmade rajamisel Lätis olnud just Tartus ettevalmistuse saanud salgajuhtidel suur osatähtsus.

Eesti iseseisvuse aastail olid sõprussidemed Eesti ja Läti skautide vahel tihedad. Kulastati ja viibiti esindusuksustega kõigis Eesti ja Läti suurlaagrites. Suurlaagris Assari rannal 1934 oli Eesti esindusuksus 110-pealine koos hea orkestriga. Juba 1924 kulastasid Eestit, 100 Läti skauti eesotsas Läti tuntud skaudijuhi Dzirkalisega, peatudes vaatlusreisul mitu päeval ka Tartus. Märkimisväärt on Läti skautide peavanema kindral Goppersi osavõtt Eesti sk. II Suurlaagrist Valgerannal 1932.

Läti skautide peajuht Dombrobskis oli meie aukulaliseks Tartu skaut. maleva 15. aastapäeval 1935. Järgnevalt paraadile raekoja ees andis Tartu linnapea, auskautmaste kindral Tõnisson kulalise auks lõuna "Automaadis". Kohal olid malevavanem auskautmaster san.kindral prof. Paldrok, malevavanema abi diviisiulem kolonel (pärast kindral) Traksma, Tartu SSS esimees prof. Saral j.t.

Eesti ja Läti skautide peastaapide vahel kehtestati koostöö sõprusleping. Tekst on säilunud ja selle osatähtsus pole kustunud.

Ka pagulusaastail on jätkunud tihe koostöö, eriti Saksamaal ja hiljem globaalselt. Eriti tihedad koostöösidemed arenesid neil aegadel nii treeningu kui ka taotlusis eluliste huvide ja rahvusvaheliste koostöö alal.

Väärib eriti märkimist meie koostöö nende aegade läti skautluse peajuhi või "hinge" Voldemars Kletnieksiga, kes oma teiste trukiste kõrval ilmutas 400 lk. Läti skautluse ajaloo. Ta töötas mõned aastad USA skautluse treening-kooli Schiffi laagris N.J. välisprogrammi korraldajana. Väsimatu töö ja ulepingutus võttis selle suure ja andeka noortejuhi elu.

Praegu on meile tuntud läti skautide peajuhtideks innakalt tegutsev ablelupaar Alfreds ja Zigride Gaujenieksid, esimene skautide, teine gaidide peajuhina, elukohaga New Yorgis, Bronxis. Uhtlasi on nad ka juubililaagrite peakorraldajaid.

Läti skautide juubeli puhul lähetavad Eesti skaudid kogu vabas maailmas neile oma parimaid õnnitlusi.

H. MICHELSON

Televisiooniprogramm

TV Onsdag

ONSDAG 14 SEPTEMBER
TELEVISION 1

Skol-TV:

12.00—12.20 Nordens natur och klimat. 2. Människan och naturen. Textat.

12.45—13.05 Djurens livsrum, åk 6. Låt dem leva!

17.55 TV-nytt, väder, meddelanden.

18.05—18.30 Expedition varma vatten. En äktur med den väldiga valhajen. Repris från 26.5. 76.

19.30 Idrottsmagasin. Får en skytt dricka starkol? Kan hostmedicin diskvalificera en idrottsman?

20.05 Vägen till Wigan Pier. "Djurfarmen" och "1984" är väl de böcker av den engelske författaren George Orwell som vi i Sverige känner bäst till. Men tidigare, innan efterkrigstidens utveckling i Sovjetunionen hade gjort honom så besviken, var Orwell en engagerad förespråkare för en "demokratisk och frihetlig socialism". Han hade talat emot maktmissbruket som kolonialtjänsteman i Burma, han hade gått in som frivillig i spanska inbördeskriget när fascismen stod stark i Europa — och han hade skrivit ett lysande socialreportage om arbetarnas villkor i gruvstaden Wigan i norra England. Det är det senare som ligger till grund för kvällens engelska dokumentärfilm, som med journalfilm och stillbilder berättar om verkligheten bakom TV i-serien "Sam".

21.00 Aktuellt och väder.

21.30 Sportnytt.

21.35 Amatörteater. Marsjömålet — rättsröta på 20-talet.
Ett program i TRU:s serie om amatörteater.
Sänds även textat 18.9 kl 16.00.

22.05—00.05 Cannes -77: Tortyren. TV 1:s filmredaktion rapporterar från årets filmfestival och presenterar bl a avsnitt av Wim Wenders biografaktuella "Den amerikanske vännen".
Kvällens huvudfilm: Tortyren. Fransk långfilm från 1976.

TELEVISION 2

17.30 Totte. 8. Totte och kisse.

17.35—18.00 Kalle Vråglebäck. Del 8.

19.20—19.30 Regionala nyheter. Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Men så en dag om morgonen — pjäs av Eva Norman.
Alice och Eskil lever en lugn pensionärstillvaro i en vanlig hyreslägenhet. I våningen ovanför har en ung ensamstående mamma flyttat in med sitt lilla barn och ny fästman. Han passar barnet medan mamman jobbar.
Alice är lite nyfiken på sina nya grannar och tycker att förhållandet verkar underligt. Det gnälas en hel del och när mamman är borta gråter barnet mycket. Ibland tystnar skriken abrupt. Alice tycker att det hela är otäckt, hon hör buller och konstiga ljud från våningen ovanför.
Ämnet för Eva Normans pjäs är inte bara — och kanske inte heller främst — barnmisshandel. Pjäsen vill visa "de psykiska mekanismer som kan tillåta oss vanliga hyggliga människor att låta saker, som bara inte får ske, börja utspela sig mitt framför ögonen på oss" (Eva Norman). Genom vår rädsla och feghet bidrar vi till att misshandeln kan fortgå. Regi: Östen Braathen.
Medv: Alice Lundgren — Sif Ruud, Eskil Lundgren — Arne Källerud, Helena, deras dotter — Helene Brodin, Agneta, en granne — Gunilla Åkesson, Den nya grannen — Gunilla Thunberg, Den nye grannen — Rolf Skoglund.

21.00 Återblick: Hilding Rosenberg. Den 85-årige tonsättaren Hilding Rosenberg berättar här i TV 2 om sitt konstnärskap för Sigvard Hammar. Kl. 21.50 fortsätter programmet i radions P 2 med att Hilding Rosenberg ger klingande exempel på sin musik.

21.45 Kvällsöppet. Göteborg.

22.30—22.40 TV-nytt och väder.

TV Torsdag

TORSDAG 15 SEPTEMBER
TELEVISION 1

Skol-TV:

9.20 Brännpunkten. 1. 1912 året då Strindberg dog.

9.45—10.00 Rytm och rörelse, åk 2.

10.10—10.30 Från bondesamhälle till industristat.

12.00—12.15 Rytm och rörelse, åk 2.

13.45—13.05 Kika digga ding l. 2. Rytm.

13.10 Åldringsvård: 2. Ett samtal betyder så mycket.

13.35—18.00 Kalle Vråglebäck. Del 8.

19.20—19.30 Regionala nyheter. Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Men så en dag om morgonen — pjäs av Eva Norman.
Alice och Eskil lever en lugn pensionärstillvaro i en vanlig hyreslägenhet. I våningen ovanför har en ung ensamstående mamma flyttat in med sitt lilla barn och ny fästman. Han passar barnet medan mamman jobbar.
Alice är lite nyfiken på sina nya grannar och tycker att förhållandet verkar underligt. Det gnälas en hel del och när mamman är borta gråter barnet mycket. Ibland tystnar skriken abrupt. Alice tycker att det hela är otäckt, hon hör buller och konstiga ljud från våningen ovanför.
Ämnet för Eva Normans pjäs är inte bara — och kanske inte heller främst — barnmisshandel. Pjäsen vill visa "de psykiska mekanismer som kan tillåta oss vanliga hyggliga människor att låta saker, som bara inte får ske, börja utspela sig mitt framför ögonen på oss" (Eva Norman). Genom vår rädsla och feghet bidrar vi till att misshandeln kan fortgå. Regi: Östen Braathen.
Medv: Alice Lundgren — Sif Ruud, Eskil Lundgren — Arne Källerud, Helena, deras dotter — Helene Brodin, Agneta, en granne — Gunilla Åkesson, Den nya grannen — Gunilla Thunberg, Den nye grannen — Rolf Skoglund.

20.30 Paradis med frågetecken. Öarna i Mikronesien i Stilla havet är ett FN-territorium, som förvaltas av Förenta staterna.
I två amerikanska program skildras hur den traditionella kulturen och livsstilen undan för undan trängs bort av inflytandet från västerlandet.

21.00 Dö för Hitler? SV. En dokumentärfilm som med hjälp av scener ur tyska spelfilmer från nazitiden visar den medvetna propaganda som även denna väg drevs av Goebbels och hans medarbetare för att få det tyska folket att offra allt för sin ledare och sitt fosterland.
Manus, regi och produktion: Erwin Leiser.
Repris från 1968.

22.30—22.40 TV-nytt och väder.

TV Fredag

FREDAG 16 SEPTEMBER
TELEVISION 1

Skol-TV:

9.00—9.10 Blandklang. 1. Vi blandar klanger till "Vem kan segla . . ."

10.00—10.10 Switch on 3, åk 3.

10.15—10.30 Rytm och rörelse, åk 2.

12.20—12.55 Om människosyn och människovård, åk 2—3, gymn.
Ur Insändaren: Om långtidsvård.

17.15 Tapahtumia. Aktuellt för finskspråkiga.

17.40 Aktuellt siirtolaisille. Nyheter på finska.

17.55 TV-nytt, väder, meddelanden.

18.05—18.30 Indianen — Amerikas urinvånare. 3. De tog vårt land.

19.30 Kyss mej långsamt. SV. Amerikansk långfilm från 1948.

21.00 Aktuellt och väder.

21.30 Sportnytt.

21.35 Det riktigt glada tjugotalet. Musik, dans och härlig gammal stumfilm på en hemlig 20-talslokal i förbudstidens USA.

22.35—23.25 Rock Follies — Tre tjejer i nöjesvärlden. Dee, Anna och Nancy "Q" försöker nå toppen i branschen. 2. Genombrottet.

TELEVISION 2

17.30 Totte. 10. Totte klär ut sig.

17.35 Kalle Vråglebäck. Del 10.

18.00 Min vän Joe. Amerikanaks novellfilm. Angel är en pojke som bor med sin mor och sina syskon under fattiga och trista förhållanden i New Jersey i USA.

18.30 Fredagsäventyr: Dubbelspel i väst. Amerikansk serie. Spänning, humor, romantik — glada gossar med ess i ärmen, fula fiskar som råkar illa ut och i händelsernas centrum en kasinoägare med starka nypor och en hemlig agent med många ansikten. Tid och plats: Barbary Coast, San Francisco mot slutet av 1800-talet.
1. Den felande katten. En dyrbar kinesisk kattskulptur försvinner, den ena av ett par. Representanter för den kinesiska regeringen letar förgäves efter tjuven. De vänder sig till Cash Conover och Jeff Cable på kasinot Golden Gate.

19.20 Regionala nyheter. Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Semions gröna dalar. Del 3: "Kyss mig på plinten".
Medv. Povel Ramel, Anna Sundqvist, Martin Ljung, Sune Mangs m fl. Gästartist: Wenche Myhre. Kapellmästare: Mats Olsson. Regi: Lars Hallström och Povel Ramel.
Repris från 29.4.

21.00 De fattiga och de rika.

TV Lördag

LÖRDAG 17 SEPTEMBER
TELEVISION 1

8.00 Gomorron Sverige. Direkt från Göteborg presenterar Lennart Hyland reportage, nyheter, gäster och artister. Husband: Stig Holm, Arvid Sundin, Sven Olson, Olav Wernersen.
Suomenkielliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:

10.00 Tapahtumia. Aktuellt för finskspråkiga.

10.25 Lasten TV: Pallo noppa 1.

Barn-TV: Boll och tärning.

10.45 Mahtavat muskelit.

Mest muskler. En muskelbyggare tränar ungefär 3—4 timmar per dag sex dagar i veckan.
Textat på svenska.

11.10 Samothrake.

Samothrake. Ett tv-musikprogram med dansinslag efter Gunnar Ekelöfs dikt. Finländska Radions Kammarkör och orkester för modern musik.
Textat på svenska.

11.30—12.20 Sam. 2. Nöden har en lag.
Repris från 11.9.

16.15 Start 1. 1. Introduktion.

16.25 Faster Clara årver. SV. Engelsk långfilm från 1954.
När den fromma Clara Hilton får ärva onkel Simon förändras hennes liv. Hon är mån om att uppfylla hans sista vilja och bordellverksamheten frodas, kapplöpningsbanan lurar pengar av folk, krogen går med vinst och personalen trivs. Regi: Anthony Kimmins.
I rollerna: Margaret Rutherford, Ronald Shiner, A.E. Matthews, Fay Compton, Nigel Stock, Jill Bennett, Reginald Beckwith, Jessie Evans, Raymond Huntley, Ronald Ward.

17.50 Helgmålsbön. Från Resteröds kyrka i Bohuslän. Göteborg.

17.55 TV-nytt, väder, meddelanden.

18.05 Aktuellt i veckan. Textat.

18.30 Kust och hav. Höstens första program utspelar sig på kanaler. "Den som vill prata med människor skall färdas på kanal", säger Harry Martinsson. Men också dagstunga argument som energibesparing och miljöskydd talar starkt för kanaltransporter.
I Sverige tvekar vi att bredda Göta Kanal medan man i Europa investerar miljarder i nya stora inre vattenvägar. Elbe-Seitenkanalen är ett nybygge med bl a Europas största farlygshiss. Vi berättar också om kanaldrömmar i Dalarna: Fartygstrafik Östersjön—Siljan skall blåsa nytt liv i Bergslagen. Producent: Torbjörn Wileen.
Sänds även 23.9 kl. 18.30.

19.15 Pappa Pellerins dotter. Huvudpersonen i Pappa Pellerins dotter heter Loella. Hon lever med två småsyskon uppe i skogen. Hennes mamma arbelar på sjön och hennes pappa är borta. Som kontakt med omgivningen och som brevlåda tjänstgör den fågelskrämma, som kallas Pappa Pellerin. Vi får följa Loella och hennes anpassning till en ny värld — stadens, de vuxnas och skolans värld.

20.00 21 — frågetävling i allkunskap. Programledare: Arne Weise. I orkesterdiktet: Ove Linds sextett. I frågeredaktionen: Carro Bergkvist, Gerd Einerstam, Bosse Rehnberg, Sten Söderberg och Sten Wahlström.
Andra kvalificeringsomgången.

21.00 Aktuellt, väder, sport.

21.30 Söndagsseglaren. Skärgårdsslapstick med Lasse Åberg.
Repris från 2.4.

21.55—23.30 Deckardags: McCloud.

TELEVISION 2

14.50 Sydafrika. Del 2. Repris från 13.6.

15.55 Systrar, viljen i gå med oss . . . Bonnie, 29 (fp). Gun Allroth.
Reprris från 1.9.

16.20 Lofoten — måleriskt landskap. Lofoten är inte bara torsk och dåligt väder — det är också vackert väder, en fantastisk natur, historia och kultur. Luleå.
Repris från 18.6.

17.00 Antilop. Textat. Impalan är en av de arton antiloparter som lever i nationalparken Serengeti i Öst-Afrika. Liksom alla andra antiloper är impalan vegeterian och livnär sig på gröna växter. Berättare: Nils Dahlbeck.
Repris från 2.1.

17.25 ca Boktipset. Textat. Stefan Mählqvist presenterar Malin och pojken med mössan av Birgitta Bergman.
Repris från 19.2.

17.30 Mathjulet. Gösta Ekman och Gabrielle Karlsén pratar om mathjulets sju olika bitar. I dagens bit finns det olika sorters bröd.
Repris från 1972.

17.55 ca Hur björnen fick stubbad svans. Tecknad film efter en gammal folksaga.
Repris från 1972.

18.00 Lördags — om rädsla.
Repris från 19.2.

18.30 Vaktparadernas vaktparad. Bo Ancker rapporterar från The Edinburgh Militäry Tattoo 1977.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Pimpernel Smith. Engelsk långfilm från 1942. Leslie Howard spelar titelrollen i denna politiska komedi, som han även regisserat.

21.55 Filmkrönika. Nils Petter Sundgren.

22.45—22.55 TV-nytt och väder.

Göteborgi Eesti Algkooli esimene ja teine klass koos lastevanemate, koolijuhataja Eero Tarjuse (paremalt esimene) ja uue õpetajanna-klassijuhataja Aita Pätsiga kooli õppeaasta avapäeval. (Foto Kopler).

Noor pedagoog:

Iga eesti päritoluga laps peaks käima eesti koolis!

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgi Eesti Algkool sai endale uueks õppeaastaks ning edaspidiseks uue õpejõu — noore õpetajanna Aita Pätsi, kes omandas pedagoogilise ettevalmistuse Göteborgi Seminaris, mille lõpetas s.a. 9. juunil. Esitame EPL poolt Aita Pätsile, kes õpetab ja kasvatab G.E. Algkooli I ja II ühendklassi, mõned küsimused seoses õppeülesannetega koolitöö alguses kui ka muid küsimusi. Küsime esiteks, miks ta otsustas eesti kooli kasuks, kas oli selleks mõni eriline põhjus, nagu näiteks armastus eesti kooli ja keele vastu; või see asjaolu, et ta on ka ise samas koolis käinud?

Aita Päts vastab:

See asjaolu, et olen ise Göteborgi Eesti Algkoolis käinud, ei olnud mingiks kaaluvaks põhjuseks, kui otsustasin samasse kooli õpetajaks tulla. Muidugi on kergem hakata tööle seal, mida juba tunned. Kuid mõjuvaid põhjusi oli ikkagi armastus eestluse, eesti kooli ja eesti keele vastu.

Minu arvates on väga tähtis, et lapsed jõuavad sellise arenguastmeni, et nad hakkavad eestlusest rohkem aru saama ja tema vastu huvi tundma. Selle aluse saavad nad just eesti koolis.

Lastel on eriti kerge rootslaste hulka kaduda, kui eestlastega, üldse eestlusega ega eesti keelega kontakti ei ole. Igale lapsele, kellel on seost eesti päritoluga, peaks eesti koolis käimine olema oluliseks ja tähtsaks aluspõhjaks.

See oleks vajalik ka eesti koolile, sest eesti kool peab edasi elama, kui eestlus väljaspool Eestit püsida tahab.

Kuna olukord käesoleva õppeaasta algul oli Göteborgi Eesti Algkoolis selline, et ühe õpetaja lahkumise tõttu vajati tema asendajat, siis sain mina pakkumise tulla GEA esimese ja teise ühendklassi õpetajaks.

Vastasin jaatavalt, ehkki mina algastme-õpetaja ei ole. Aga sel valikumomendil pidasin vakantse õpetajakoha täitmist tähtsamaks. Minu sooviks ja sihiks on, kui see võimalikuks osutub, et saaksin eesti kooli kindla koha keskastme-õpetajana.

— Kuid hoolimata sellest, et Sa ei ole algastme-õpetaja, kuigeb õppetöö siiski sujuvalt? Või kuidas?

— Mulle meeldib töötada väga I-II klassis, hoopis rohkem kui olin ette näinud. Üheskoos lastega arenen ka ise — õpin teadma, kuidas käituda nendega selles vanuses. Eks minu tegelemine hallakeste ja hundudega Lipkonnas Põhjalatütred-Kalevipoeg on andnud ka kogemusi noortega käitumiseks. Seal on selgunud, kui tore on eesti noortega töötada.

— Kas sul on ka mõningaid kogemusi töötamisest rootsi koolides?

— Mul on väga halbu kogemusi viimasest tööpaigast, kus olin praktikandiks enne seminari lõpetamist. Olin nimelt Angeredis ja seal oli suuri probleeme. Õpilastest olid pooled välismaalased. Ja poolel klassil oli ainult üks õpilasvanem kodus. Olin sunnitud olema pigem "socialarbetare" kui õpetaja. Õppimise tulemus osutus väheütlevaks. Pärast koolist kojujõudmist pidin magama paar tundi, et jaksaks õhtul töötada — plaanitseda, lastevanematega keskustelda jne.

Kui lõpetasin seminari, siis selgus, et töökohti on vähe. Mõned vabad kohad olid väljaspool Göteborgi, seal, kus olin varem praktiseerinud. Selles olukorras leidsin, et õpetajakoha pakkumine G.E. Algkoolis oli olemasolevaist parim võimalus.

— Oled nüüd juba kolm nädalat eesti koolis töötanud. Milliseks osas näed oma klassis õppetöö raskusi?

— Muidugi on ka raskusi. Neid ei saa eitada. Aga nendega tuleb võidelda ja neid võita või vähemalt kergendada. Üks raskusi on see, et esimene ja teine klass on koos. Esimene klass ei ole võimeline veel omal käel töötama ja seepärast nõuavad nad kogu aeg õpetaja abi. Nendel on õigus seda nõuda. Kurb on, et teine klass peab palju iseseisvalt õppima.

Mõnes suhtes on see neile kasulik. Õpivad iseseisvad olema. Aga mõnes ainult vajaksid nad hädasti rohkem abistamist. Teiseks — esimese/teise klassi õpilastega on palju rohkem kannatust vaja kui keskastme-õpilastega. Ka ei ole ma õppinud moodsat lugemis-, kirjutamis ja rehkendamispedagoogikat, sest keskastme-õpilased oskavad juba lugeda, kirjutada ja rehkendada. Õpin seda pedagoogikat õhtuti ja see nõuab mult muidugi palju aega.

Kui veel raskustest kõnelda, siis on esimese klassi õpilaste suhteline tase väga ebaühtlane. Mõni oskab juba lugeda, mõni ei tunne veel ühtegi tähte. Ja mõned õpilased on kodus õppinud valesti tähti kirjutama. On väga raske parandada neid vigu, mis pole algusest peale õigesti õpitud.

Kaks õpilast oskavad ainult rootsi keelt. Pean seega kahes keeles seletama. See on aega nõudev. Loodan aga, et nende vanemad aitavad sellega kaasa, et harjutavad nendega kodus, kõnetades neid eesti keeles.

— Kas oled rahul kooli miljööga? Õn ju palju kokkupuutumist rootsi õpetajatega. Kas ses suhtes on kõik hästi?

Aita Päts

— Jah, olen hästi rahul. Rootsi õpetajad on kõik väga sõbralikud ja heatahtlikud. Ja eesti ja rootsi kool on teineteisega nii-võrd harjunud, et pole mõeldavad ei arusaamatused ega raskused nende vahel.

Esitame lõpuks küsimuse, milliseid huve on Aita Pätsil õpetajakutse kõrval. Aita vastab:

— laulan laulugrupis "Hämarik". Olen loodusest väga huvitatud: Korjan igal suvel taimi ja teen nendest endale herbaariumi. Olen hundujuht Põhjalatütred/Kalevipoeg lipkonnas. Mängin kord nädalas sulgpalli. Kui talvel võimalust on, siis suusatan meeleldi mägedes.

Usutlus: ARVI MOOR

Launcestonis Austraalias suri 17. juuli Toivo Leetberg, sünd. 10. juunil 1926 Eestis.

Austraalias suri Martin Murro.

• Vastukarva

KAUGEL SIBERIS on käinud rootsi ajakirjanik, muuhulgas tutvumas ka Siberis raudtee uue haru ehitamisega. See Baikali Amuuri raudtee on praegu üks nõukogudeliku propaganda peaobjekte. Seda on rootsi kirjasaatja järgi ehitanud noored ning vilunud raudtee-ehitajad koos. Rahvusi on koos palju. Selle kohta märgib kirjasaatja:

"Kõiki neid momente kasutatakse osavasti propagandas, kuna ebaõnnestumistest vaikitakse."

On veel midagi, millest seoses selle vägeva BAM-projektiga koos vaikitakse: Suur osa raudtee ehitamise tööst on tehtud orjalaagritesse asetatud vangide abil. Äärmiselt primitiivsetes oludes on surmaohvreid olnud väga palju. Aga neid ei näidata väliskorrespondentidele, neist ei kuuldagi, neist vaikitakse . . .

ISOLEERIMINE ON TÄHTIS tänapäeva energiat kokkuhoidvas maailmas. Aga isoleerimist toimub ka mujal — mitte materjaalsel alal. Isoleeritakse nõukogude kodanikku. Ka praegusel Moskva raamatumessil. Nõukogude kodanik on õrn, võib kergesti saada ideoloogilise nakkuse või kulmetuse.

Isoleerimine on põhjalik. Mitte uksi pole messi väravate taha jäetud ebameeldivad raamatud, nagu näiteks Solzhenitsõni ja Orwelli teosed. Neid ei saa nõukogude kodanik nagunii lugeda. Aga kindlam on, kui ta üldse teada ei saa, et niisugused teosed uldse on olemas. Muidu muutub veel uudishimulikuks ja hakkab küsima. N. Liit pole teatavasti vastatud küsimuste maa.

Sellepärast on messimaterjali hulgast visatud välja ka mõned kirjastuste kataloogid. Uhes neist esines — kole mõelda! — Trotzki nimi (mis ju küll nõukogude entsüklopeedias sees on. Aga parem on, kui see nimi inimeste teadvusest üldse kustutatakse.) Sama lugu Solzhenitsõniga, kelle teoseid veel hiljuti kogu nõukogude rahvas uksmeelselt (ja ilma lugemata, sest kuidas oleks ta neid lugeda saanud) hukka mõistis.

Ja läänemaised kirjastused panevad sõnakuulelikult välja need raamatud ja kataloogid, mis venelaste poolt on lubatud. Seda nimetatakse vabaks informatsiooni liikumiseks üle piiride Helsingi konverentsi otsuste järgi — vene tõlgituses.

MEIL OLEVAT SIIN HEA ELADA, arvavad sugulased-tuttavad, kes on kodumaalt loa saanud siia tulla.

Ei tea. Kui näiteks vaadelda kahte ajalehesõnumit, s.t. nende pealkirju, siis tekib vahel kahtlus, kas on ikka hea:

"Riskib kohtussekaebamisega, kuna pole hoolitsenud oma kaanaarialindude eest". Milline perfektne lood ja kord Rootsis, hõlmab isegi kanaarialinde!

"Sai karistada vägistamise eest — sai puhkust vanglast — vägistas tüdruku". Missugune humanism — selle poolt, kes puhkuse andis . . . Aga mees tuli puhkuselt täpselt tagasi — nagu paljud ei tee. Kõik on korras — ainult tüdruk on millegipärast politseisse kaebama läinud.

MEIL POLE POLIITILISI LAHKHELISID, ütlevad kodumaalased. Kõik on poliitilistes küsimustes ühel meelel, nagu eestlased varem kunagi pole olnud.

— Kuidas nii? küsime imestades.

— Milleks raakida asjadest, mille juures midagi muuta ei saa? Ja kui olla täpne, siis on kodumaal poliitilistes küsimustes õieti kaks arvamist. Üks on rahva arvamine (tsiteeritud eespool). Peale selle on veel teine arvamine, see mis esineb ajalehtedes ja avalikkude esinemiste puhul. Aga seda ei pane keegi tähele — üksmeel valitseb ka selles küsimuses.

Ainuke viga on informatsiooniga. Ollakse harjunud seda tõlgitsema niiöelda pöördvõrdeliselt või vastupidiselt. Aga vahel juhtub, et informatsioon on õige. See tekitab rumalaid sekeldusi ja tekitab ebakindlust, mis ei tohiks esineda nõukogude kodaniku juures.

Sellepärast oleks kasulik, kui ajalehed annaksid alati õiget — s.t. pöördvõrdeliselt õiget informatsiooni. Nii et kui lehes seisab, et plaan on täidetud, siis on absoluutselt kindel, et ei ole.

MEIE EI TAHA TURISTE, ütlevad -tallinnlased omavahel olles. — Kulutavad linna ära. Ja kasu neist midagi ei ole.

— Kuidas ei ole? Toovad raha, eriti valuutat.

— Mitte linnale. Kõik valuuta läheb Inturistile, ja see on ulelilidulise ulatusega organisatsioon. Tallinna linn ei saa midagi. Uldse kõik, mis on ulelilduline, see läheb meist mööda. Nagu näiteks kala — viimasel ajal ka liha ja muudki toiduained. Ulelilduliseks tarbeks. Nii et sõna ulelilduline, see on meil sõimusõna.

TIMMUKURU

Euroopa-eestlaste teine laulupidu

Tiivustatud Euroopa Eestlaste I Laulupeo heast kordaminekust korraldab Saksamaa Eestlaste Keskomitee teatavasti 1978 juunis Münsteris Euroopa Eestlaste II Laulupeo.

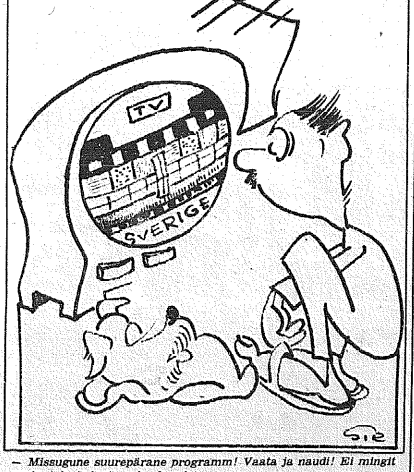
Eeltöödega alustati selleks juba käesoleva aasta algupoolel. Senini on registreeritud osavõtuks 14 eesti koori. Peale selle kutsutakse laulupeost külaliskooridena osa võtma üks saksa, läti ja leedu koor.

Laulupeo patrooniks on palutud Tallinnast päritolev Liidupäeva liige Olaf von Wrangel, kes andis selleks ka oma nõusoleku.

Olaf v. Wrangel sai oma esimese hariduse Tallinnas Toomkoolis ja nagu ta oma peokõnes Münchenis Vaba Pressiliidu aastapäeval märkis, on temal Eestist väga head mälestused. Ta hindas ja austas kõrgelt Eesti Vabariigi presidenti Pätsi, rahvast ja demokraatlikku riigikorda. Wrangel räägib ka eesti keelt.

Rakveres Eestis suri 20. augustil Elsa Irval, n-na Muda, sünd. 29. novembril 1913 Purtses.

Torontos suri 19. augustil Aleksander Kreek, sünd. 21. juulil 1914 Lihulas Läänemaal.

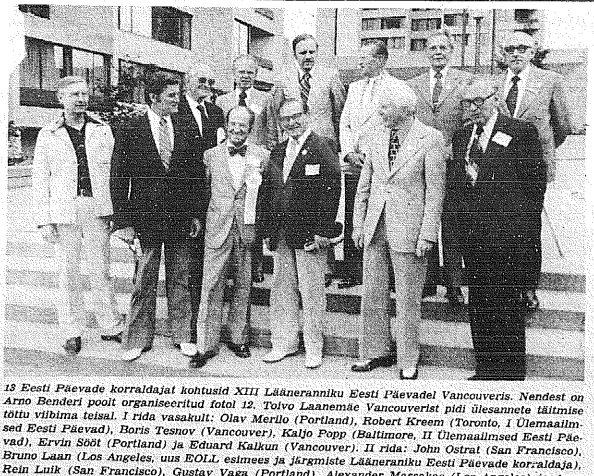
— Missugune suurepärane programm! Vaata ja naudi! Ei mingit nurinat, kadedust ega kaebamist.

Venelasi Lätis 50 protsenti

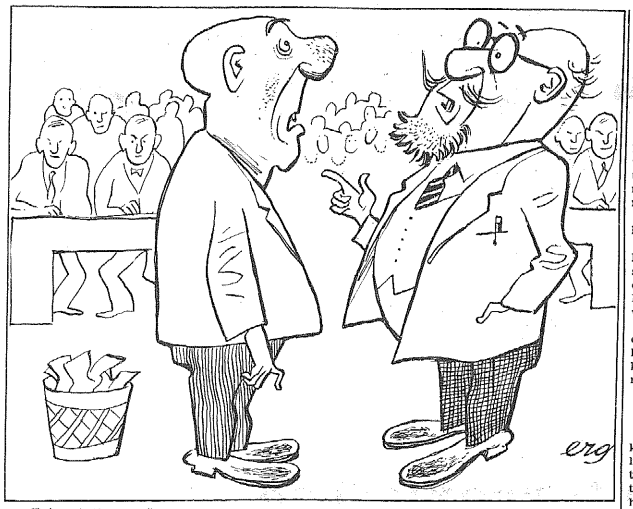
LONDON(VES) — Venelasi on Lätis praegu juba 50% elanikkonnast, kirjutab "Londonas Avize".

On iseloomulik lätlaste venestamise teel, et Läti kompartei ametlik ajakiri "Daugava" avaldatakse kesskomitee otsusel nüüdsest peale vene keeles.

Asja ilusamaks tegemiseks üteldakse, et ajakiri tahab hakata tooma ka läti luuletusi ja kirjanduspalasid vene keeles, et neid vene lugejalle kättesaadavaks teha.

13 Eesti Päevade korraldajat kohtusid XIII Lääneranniku Eesti Päevadel Vancouveris. Nendest on Arno Benderi poolt organiseeritud fotol 12. Toivo Laanemäe Vancouverist pidi ülesannete täitmise tõttu viibima teisal. I rida vasakult: Olav Merilo (Portland), Robert Kreem (Toronto, I Ülemaailmsed Eesti Päevad), Boris Tesnov (Vancouver), Kaljo Popp (Baltimore, II Ülemaailmsed Eesti Päevad), Ervin Sööt (Portland) ja Eduard Kalkun (Vancouver). II rida: John Ostrat (San Francisco), Bruno Laan (Los Angeles, uus EOLL esimees ja järgmiste Läänerniku Eesti Päevade korraldaja), Rein Luik (San Francisco), Gustav Vaga (Portland), Alexander Massakas (Los Angeles) ja Arno Bender (San Francisco).

— Teie statistikabüroo on kohutavalt suureks paisunud. Millega õieti tegeleb selline hulk teenistujaid?
— Nad püüavad statistilise uurimise kaudu selgitada kuivõrd ebanormaalselt langeb majanduslik tasuvus kui ühes ametiasutuses on liiga palju palgalist töö-jõudu.

Poole sajandi eest:

Pedagoogide võitlus Tarzani ja Holmesiga

Tänapäeval on palju juttu sellest, kuidas televisioon ja selle kõrval ka halb trükisõna rikkuvat noorsoo moraali. See ei ole tõeliselt mingi uudne probleem. Võitlus halva kirjandusega on sama vana kui trükikunst. Selle sajandi algupoolel kerkis noorsoo moraali rikkujana esile veel kino. Mäletame, kuidas vabariigi ajal Eestis koolipilastele oli kinoskäimine üldiselt keelatud, kuigi tolleaegseid filme võib pidada pühapäevakooli filmideks võrreldes tänapäeva seksi- või koguni pornofilmidega.

Vabariigi ajal oli Eestis tihti juttu halvast kirjandusest ja halvast ajakirjandusest, mis pidi rikkuma noorsugu. Juhuslikult on sattunud kätte üks lõige 8. dets. 1933 "Vaba Maast", mis pidasid Tartu tütarlaste gümnaasiumi direktor Roos ja koolinõunik Lang.

Referaadid puudutavad ajakirjanduse ja kirjanduse mõju noorsoole ning artiklile on pandud pealkirjaks — "Raamatud noori hukutamas — Kõige halvem raamat "Abielu tehnika"."

Roos rõhutas, et noortele ei tohi anda kõike lugeda, nendele tuleb pakkuda ainult valitud kirjandust. Referent luges halva kirjanduse hulka ärilisel otstarbel kirjutatud teosed, sest seal pole rõhku pandud sisule, vaid raamatu minekule. Mida mustem ja kõlvatum sisu, seda enam see tõmbab.

Ta ütles, et tänapäeva Eesti kõige kõlvatumaks raamatuks on "Abielu tehnika", mida praegu suure õhinaga loetavat koolinoorte seas.

Referent ütles, et umbes samale kõlblus-tasemele kuuluvad veel "Põrgu", "Kuldne mülgas", "Sherlock Holmes" jt.

Roos jätkas: "Teine liik halba kirjandust on kirjutatud küll väga andekate vaimuinimeste poolt, kes on aga põhjalainud inimesed. Nagu kurjad olles üle-jäänud inimestele, nad püüavad oma teostes enese rahuldus hukutada neidki. Siia kuuluvad eelkõige kuulsad "Tallinna saladused".

Viimane teos ilmus annete-vihkudena ja leidis palju lugejaid. Autor (Kivilombi Ints?) pookis oma jutustusse kaasaja sündmusi ning mõtles välja igasuguseid nilbeid lugusid seoses tolleaja isikute ja nende tegutsemistega.

Muide Roos pidas kõlvatuks ja noori rikkuvaks ka Tarzani lugusid. Ometi Tarzan, samuti kui Sherlock Holmes on läänemaailma koolides tänapäeval tälesti tunnustatud, peagu klassikud.

Kuidas kriminaalseiklused hukutavad noori, sellest jutustas Roos järgmise loo:

"Tartu gümnaasiumis sattus 13-aastane väga heast perekonnast ja haruldaste vaimuannetega poiss (*kelle vend teenib praegu õige vastutusrikkal kohal*) lugema Pinkertone ja Sherlock Holmesi lugusid. Peagi leidis ta endale mõned kaaslased ning loodi omavaheline vandeühing, kus pidi siis hakatama teostama seda, mida oli loetud raamatuist.

Esimeseks tõsiseks katseks oli hapupiimapüti salaja äratoomine ühest sahvrist. Katse õnnestus. Nüüd järgnesid juba teised, raskemad.

17-aastasena juhtus aga peategelasega saatuslik õnnetus. Ühes kaaslasega ta oli ülesandeks võtnud päise päeva ajal tühjendada ära talu kummuti sahtlid kõigest väärtuslikumast. Kui poiss oli parajasti ametis sahtlite kallal, tuli perenaine. Silmapilkselt haaras poiss revolvri ja tulistas. Perenaine langes surnult põrandale. Vanglast vabanedes läks mees huiluimeelseks."

Tartus oli korraldatud 30-ndate! aastatel ankeet selle kohta, mida koolinoored tõeliselt loevad. Üks 12-aastane tüdruk kirjutanud, et tema koduses raamatukogus on järgmised teosed: "Kallaletung kiirrongile", "Mundris südameavallutajad", "Röövlipesa", "Valge kurat", "Uulitsatüdruk" jt. taolised.

Kõneleja soovitas täiesti heade raamatutena lugeda Kitzbergi "Libahunti", Bornhöhe "Tasujat", Vilde "Mahtra sõda", Metsanurga "Valget piiva", Rohu teost "Minevik" jt. Head olevat ka kirjastus Looduse kuldraamatud, kuid referent hoiatab sama kirjastuse Tänapäeva romaani sarjas avaldatud teoste eest.

Koolinõunik Lang kõneles samas, et veel suurema hukatusliku mõjuga olevat *noorsoole* ajalehed ja ajakirjad. Eestis ilmub praegu (s.o. 1933) üle 100 ajalehe ja üle 200 ajakirja. Päevas ilmub keskmiselt 150.000 ajalehe lehekülge ja üheainsa aasta jooksul ilmub ajakirjandust 30 korda rohkem kui muud kirjandust. Ajalehtedes ja ajakirjade väljaandmiseks kulutatakse meil iga päev ligi miljon senti.

"Heameelega tuleb märkida, et meie suuremad ja mõjuvamad ajalehed on sisult hoopis paremaks muutunud, kui seda võis öelda aasta tagasi," lisab Lang. Kuid kõmuline moment sliski prevaleerib, sest seda nõuavad ju lugejad ise. Lõppeks mainib koolinõunik, et tänapäeva lehtedes 60% kirjeldusi ja teateid on sliski elu väärnähetest.

Sellele võib lisada: Ameerika ajakirjanduse ajaloo ülevaadetes öeldakse, et väärnähete jutustamisega ajakirjandus sai endale jalad alla. Kui neid ei oleks toodud, oleks ajalehtede tiraazh olnud rohkem kui poole väiksem. Ameerika ajakirjanduse teoreetikud ei süüdista siin ajalehtede tegijaid, vaid lugejaid, kuna lugeja nõuab halba uudist. Tüüpiline näide juba piiblist: Igaüks teab Noa poja Abeli halba venda Kaini, keegi ei tea aga tema head venda. Mis ta nimi oligi?

(VES/AJARATAS)

• Siit & sealt

Toive Raun, Kalifornia ülikooli õppejõud, viibis Torontos, kus ta esines loengutega Tartu kolledzhis venestamisest möödunud sajandi lõpul ja käesoleva sajandi algul.

Ida Võro (n-na Maison) Kalpinnast Lõuna-Aafrikast saabus USA-sse kolmeks nädalaks.

Linda Tammesild-Stichteneth koos kahe tütrega külastasid USA-d ja Kanadat. Nende alalise elukoht on Austraalias Melbourne lähedal.

Anne Kuus Lidingöst abiellus Göran Flodquistiga.

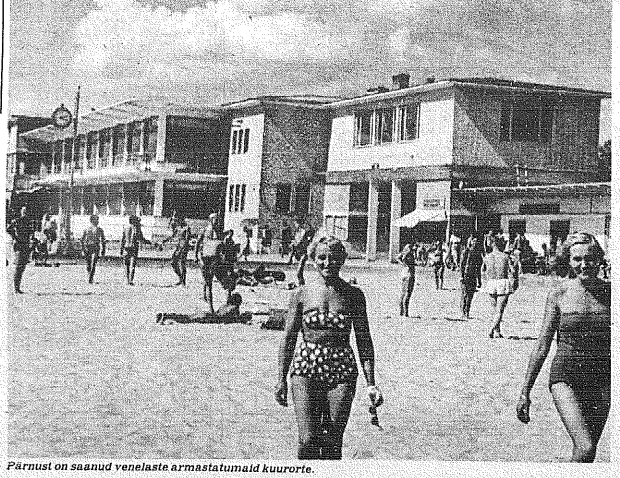
Vene suvitaja hädasid Pärnus

Dagens Nyheteri korrespondent Disa Håstad on kirjutanud artikliteseeria "Nõukogude heaolust". Ajalehes 3.9.77 kirjeldab Valentinaks nimetatud venelanna oma kogemusi suvitamisest.

Me suvitasime harilikult Pärnus Eestis. Esimestel aastatel, kui lapsed olid väikesed, elasime hotellis. See on vana kalasadam, aga nüüd on seal ka tööstusi. Pärnus armastavad suvitada vaiksed ja rahulikud venelased. Lõbustusi suuremalt pole.

Me jõime rannal kohvi ja suplesime peagu terve päeva. Õhtul oli probleeme, sest tuppa ei saanud toitu tellida ja lapsi ei tohtinud õhtuti söögisaali kaasa võtta. Lapsed saadeti kategooriliselt tagasi.

Me pidime jooksma ja vorsti või juustu ostma, et toas süüa. Kui meil selleks aega polnud, siis läks üks meist ja sõi söögisaalis. Seal võis tellida mitu portsjoni, mida ise sai üles tuppa tuua. Aga enne tuli istuda ja süüa, kohe ei tohtinud toitu tuppa viia.

Pärnust on saanud venelaste armastatumaid kuurorte.

• *Kodumaalt*

NÕUKOGUDE HÜMN TÕLGITUD

Mitmed kuud pärast N. Liidu uue hümne algteksti ilmumist on saadud niikaugele, et Vladimir Beekman on tõlkinud hümni eesti keelde ja see tekst on kõik tsensuurid ja instantsid läbi käinud, nii et on võinud leida ilmumist Rahva Hääles.

Hümni esimene salm kõlab tõlkes:

On vabade riikide murdmatu Liidu / loond rahvaste tahtel suur Venemaa hõim. / Nüüd jäädavalt õitsegu võidule viidud / Nõukogude Liit, tema ühtsus ja võim!

Suur Venemaa on niisiis sees, edaspidi kasutatakse kuuesalmilises hümnis sõna "Isamaa" (4 korda). Lenin esineb hümnis ka neli korda.

ABIMAJAPIDAMISED KOLLEKTIIVSEKS?

Kolhoosnike-sovhoosnike isiklikud maalapid on nõukogude põllumajanduses alati esindanud tähtsat osa ja andnud suhteliselt tohutult rohkem saaki kui kolhoosid-sovhoosid ise. Tähtis küsimus on esile tõstetud ajakirjanduses seoses uue konstitutsiooniga. I. Raig kirjutab Rahva Hääles pikema artikli, mille ridade vahel võib üht-teist välja lugeda. Raig kirjutab alguses:

"Elanike isiklik abimajapidamine osaleb isikliku omandi moodustamises ja tööjõu taastootmises, olles sotsialistliku põllumajanduse lahutamatu komponent. Isiklik abimajapidamine on praegu ka eriliseks kaubatoodangu tootjaks, aidates selliselt kaasa linnaelanikuja abimajapidamist mitteomavate külaelanike heaolu kasvule. Seepärast tuleb individuaalsektorit tõsiselt arvestada."

Niisiis ollakse sunnitud tunnustama fakti, et need maalapid on olulised ja vältimatud.

Edasi juhitakse tähelepanu asjaolule, et maalappide harimine olevat viimasel ajal hakanud toimuma ka kollektiivselt, mis on süsteemi seisukohalt muidugi tereteluud nähtus, sest seda on parem kontrollida. Niiöelda kolhoos kolhoosi sees.

"Viimasel ajal on maaelanikud leidnud tee isikliku abimajapidamise efektiivsuse tõstmiseks, seda eriti tugevamates majandites. On tekkinud kollektiivne abimajapidamine, kus on aluseks parede töö ja isiklike vahendite kooperatsioon isemajandamise ja isejuhtimise printsiipidel."

Sellele nähtusele antakse ohtralt ka nn. ideoloogilist kiitust:

"See protsess on ka sellepärast igati progressiivne, et nii taandub viimane haru traditsioonilisest talupoeglikust tootmisest selle tootmismeetodi taseme mõttes. Koos viimasega hääbuvad talupoeglike töötingimuste jäänused ja võrdsustub märgatavalt linna ja küla olukord."

Muidugi ei kardeta midagi rohkem kui neid "talupoeglike töötingimuste jäänuseid" s.t. et talumees ise harib oma isiklikku maad.

Selle nn. progressiivse arengu tõttu lubatakse masinate abi:

"Senisest rohkem tuleks ühismajanditel anda elanike kasutada väikemehhanisme, abistada ka neid mullaharimistöödel ja heinateol ning saaduste realiseerimisel. Seda saab teha sovhoosi- ja kolhoositootmise huve kahjustamata."

Ahistamise eeiduseks on nähtavasti ikkagi jälle, et ka neid lapikesi tuleks harida "kollektiivselt" . . .

PÄRNUMAA RAND ÜKS KOLHOOS

Pärnu ranna piirkonnas tegutses rida kalurikolhoose. IX viisaastaku kevadel kutsuti kokku kalandusaktiivi nõupidamine ja sellel tehti teatavaks, et tulevik on ainult "suurtootmisel". 1972 mais otsustasid kalurikolhoosid "Kalur", "Kommunismi Lipp" ja "Pärnu Kalur" "vabatahtlikult" ühineda. Hiljem liitusid ka ülejäänud nendega. Nüüd ulatub uue kalurikolhoosi "Pärnu Kalur" piirides lõuna pool Lätini ja põhjas Haapsalu rajoonini.

See kogu Pärnumaa randa haarav ettevõte omab 40 traalerit, kaks laeva, mis käivad kalal ookeanil, üle saja auto, transporditavad, mootorpaadid. Kala ümbertöötamiseks on ehitatud Sauga jõe vasakule kaldale tööstus, konservitehas.

Sellest mitte kaugel, Kitse tänava lõpul on 12 korteriga tööliselamu. Kavas on püstitada tehase ette varutud maa-alale 156 kortega hoone kolhoosi spetsialistidele ja kaluritele, lasteaiale, büroodele jne.

Kuigi kolhoos oma teenistujatele ehitab maju, ehitavad kalurid rannajoonel Vana-Pärnus, Raekülas ja mujal individuaalelamuid. "Pärnu Kaluri" juhtidest nimetatakse Voldemar Randmaad kui aseesimeest.

— — —

Naan Põld N. Yorgis

NEW YORK (VES) — Pärast neljа-aastast vaheaega külastab New Yorki ja annab seeria kontserte koos pianist Maaja Duesberg-Koosiga tenor ja muusikaprofessor Naan Põld Saksamaalt.

Ta on praegu õppejõud Hamburgi muusikaülikoolis.

— — —

ÕIENDUS

Kahetsusväärne tehniline viga esineb Lembit Nõmmeotsa 3. septembri EPL-is ilmunud kultuuriartiklis "Maydell, Krüger, Köler". Nimelt on neljanda veeru viienda kärpe lõpus tekkinud lünk tekstis. Kärbe peab kõlama tervikuna järgmiselt:

"Köler kui eesti rahvusliku maailikunsti raja_a, on oma mõteavaldusi jäädvustanud ajaloolises kuukirjas "Russkaja Starina" 1882.a. juuni ja 1886.a. novembri numbris, samuti tema ulatuslikus käsikirjalises päranduis. Köler mainib ühes kirjas, et ta olevat saanud eriti tugevalt inspireeritud baltisaksa meistri A.G.W. Pezoldi (1794-1859) portreemaalingutest ja mainib sel puhul: "Ma ei suutnud neilt silmi pöörata ja mõte 'õppida niisuguseid portreesid maaima' sai minu pühaks unistuseks; ma otsustasin lõplikult sõita Peterburisse. Müünud palitu ja mõned asjad, kogusin nii palju raha, et sain maksta koha eest aurulaeval Kilast Peterburi, kuhu saabusin 1846.a. oktoobris 75 kopikaga taskus . . ."

G. Liideman in memoriam

GEORG LIIDEMAN

Torontos suri 14. augustil iseseisvusaegne ETK (Eesti Tarbijate Keskühisus) juhatusliige ja direktor ins. Georg Liideman.

Seisame kurva tõsiasja ees — Georg Liideman on värisenud meie hulgast vaikselt maamulda.

Lahkunu sündis 29 juulil 1899 Pärnumaal, Paikuse vallas talunomaniku pojana. Võttis vabatahtlikuna osa Eesti Vabadussõjast kooliõpilaste pataljonis. Lõpets Pärnu gümnaasiumi ja 1923 Tallinna Tehnikaülikooli masinaehituse alal. Tundes suurt huvi põllumajanduse mehhaniseerimise vastu, täiendas ta end USA-s suurimas põllutöömasinate tehases — International Harvester Companis E.V. põllutööministeeriumi stipendiaadina.

Varsti kutsuti ta EIK põllutööriistade osakonna juhatajaks, avansseerus hiljem asejuhataja-ks ja 1941 ETK juhatusliikmeks, kellele allus kogu ETK omatööstus.

See raske pioneeritöö, mis oli adm. Pitkal ja juhataja Jaan Põdral ETK omatööstuse rajamisel langes saksa okupatsiooni ajal tema õlgadele. Seda ülesannet täitis ta asjatundlikult ja edukalt kuni 1944 sügiseni. Siis saatis ta oma perekonna Rootsi ja järgnes neile viimasel hetkel enne N. Liidu vägede sissetungi Eestisse.

Rootsis avanes Georg Liidemanil võimalus töötada Kooperativa Förbundeti põllutöömasinate tehases, kuid sealsed tööülesanded ei rahuldanud teda ja 1949 siirdus ta koos perekonnaga Kanadasse. Seal sai ta inseneri tööülesanded Torontos Massey-Fergusoni põllutöömasinate tehases, kus ta töötas kuni pensionile minekuni.

Liideманide kodu Torontos on olnud korduvalt ETK-laste kohtamise paigaks. Lahkunu organiseeris koos agr. Ekbaumi ja ETK asejutaja Varanguga eesti ühistegelaste suvepäeva Niagara Fallsil, et tähistada seal eesti ühiskaubanduse ja ühispanganduse 50 aastapäeva 1952.

Alati lahket ja abivalmis olevat Georg Liidemani leinavad abikaasa, tütar abikaasaga, vend Aleksander Kanadas, õed ja vend perekondadega Eestis, sugulased, sõbrad, ETK pere ja Koop. Rotalla, kuhu ta akadeemiliselt kuulus.

Georg Liideman on varisenud manalasse, kuid tema elutöö kodumaal ja võõrsil jääb püsima.

ARTUR REINTAMM

Raport . . .

Alg. lk. 1

terroritsakaalu mõiste, mis teeb suurvõimude vahelise sõja mõeldamatuks. Kumb pool kõda alustaks ja esimese löögi annaks, saaks ta teise löögiga vaenlaselt ikka veel niipalju hävitust kaela et selle talumine oleks riigile ja ühiskonnale ülejõu käiv, nii psühholoogiliselt kui praktiliselt mõeldamatu.

Nüüd aga on mitmed ameerika eksperdid hakanud juhtima tähelepanu asjaolule ja tundemärkidele, et venelased ei jaga seda terroritsakaalu ja tuumasõja mõeldamatuse mõistet.

Nii näiteks kirjutab ajalehes "The Washington Post" endine Harvardi Ülikooli juures asuva venemaa Uurimiseskkuse juhataja professor Richard Pipes, et tema arusaamise kohaselt on Ameerika ja Nõukogude tuumasõja doktriinid teravalt erinevad. Kui see nii on, ütleb Richard Pipes, siis senine Ameerika Ühendriikide hoiak kaitsepoliitilistes küsimustes on rajatud ekslikule ja ohtlikule vundamendile.

Nõukogude doktriin näeb selgelt ette ja tooniab, et kuigi tuumasõda suurvõimude vahel kujuneks väga hävituslikuks mõlemale poolele, siis sõja tagajärjeks ei ole sugugi mitte vastastikune enesetapp. Üks pooltest, ja nimelt see, kes on end paremini ette valmistanud ja omab otstarbekamat strateegiat, väljub tuumasõjast võitjana ja kandes küll raskeid kaotusi on võimeline neid kaotusi talluma ja oma ühiskonda teo- ja elamisvõimelisena säilitama ja edasi arendama.

Vastupidiseid seisukohti isegi naeruvääristatakse ja nende eest hoiatatakse. Nii üteldakse ühes nõukogude autoriteetses väljaandes: "Kodanlike ideoloogide väited, et termonukleaarses maailmasõjas ei saa alla võitjat on sügavalt ekslikud ja võivad mõjuda kahjustavalt ja desorienteerivalt."

Nõukogude strateegid vaatlevad praegust Ühendriikide doktriini kui mittepädevat. Nende arvates on Ühendriikide strateegia kiindunud kinnismõtteliselt ainult tuumarelvadele, jättes kõrvaliseks ja tähelepanu fookusest välja kõik muud sõjalised ja poliitilised faktorid.

Peale selle on nõukogude vaateks, et puhkev tuumasõda saab olema täielik ja totaalne, kuni üks pool on teise hävitanud. ameerika strateegia väljavaade tuumasõjale on aga astmeline ehk eskaleeruv, nähes ette et sõda on võimalik piirata või vaos hoida nii territoriaalselt kui relvaliikide kasutamise poolest.

Ühendriikide üks osa välis- ja kaitsepoliitilisi eksperte on viimasel ajal hakanud tähelepanu juhtima veel ühele suurele erinevusele tuumasõja võimalikkusese suhtumises Ameerika ja Nõukogude vahel. Selleks on tsiviilkaitse ettevalmistuse küsimus.

Ameerikas ei pöörata tsiviilkaitse ettevalmistamisele praegu mitte mingisugust tähelepanu. Tosin või rohkem aastat tagasi populaarseks kujunenud varjendite ehitamisest loobuti juba ammu. Smauti ei anta elanikkonnale mingisugust ettevalmistust, kuidas tuumasõja puhul käituda, et inomohvreid võimalikult väheseid saaksid olema.

Valitseb isegi arvamus, et mida kaitsetum on elanikkond, seda parem. teoreetiline ohvrite arv oleks seda suurem ja tohutu terrioriht tõkestaks sõja vallapääsemist. Sellejuures muidugi eeldatakse, et vastaspoolel suhtutakse olukorda samasugusetlt. Mõlema võimu suurlinnad on nagu vastastikusteks pantvangideks ja kuna kumbki pool omab seega kümneid miljoneid pantvange, siis ei pea kumbki pool tuumasõda soovitavaks ega „võimalikuks.

Need kalkulatsioonid on ameerikliaste poolt tehtud eeldusel, et venelased suhtuvas asjasse sama ratsionaalselt kui nemad ise. Nüüd aga hakatakse Ühendriikides mõtlema, et see põhiline eeldus on vale. Venelaste suhtumine asjasse on hoopis teistusugune.

Nõukogude Liidus pannakse suurt rõhku tsiviilkaitselisele ettevalmistusele tuumasõja vastu. Katsutakse teha kõikvõimalikku, et hoida ohvrite arvu oma elanikkonna hulgas võimalikult miinimaalsena. Selline hoiak aga tähendab, et tuumasõda ei võeta mitte kui üht mõeldamatut kohutavat katastroofi, vaid kui üht realistlikku võimalust, millest tuleb ümtingimata võitjana välja tulla.

Mitmed Ühendriikide eksperdid, nagu Richard Pipes ja teised, on nüüd tungivalt hakanud sellistele nõukogude hoiakutele ja seisukohtadele tähelepanu juhtima ja nad nõuavad Ameerika põhiliste strateegiliste kontseptsioonide ümberhindamist.

Medal . . .

Alg. lk. 1

saajate hulka kuulusid ka kaks eestlast, NSW osariigi valitsuse ettepanekul sai selle Sydney eestlaskonna agaraim tegelane ja poliitiline eestvõitleja nooorest sugupõlvest Tiit Simmul-Kroll ja Lõuna-Austraalia valitsuse ettepanekul Adelaide eestlaskonna veteran-eestvedaja Heino Lomp.

Väärib tähelepanu, et mõnedes teistes etnilistes gruppides vääristati vaid üks tegelane, kuigi on tegemist suuremate gruppidega.

— — —

Raud. . .

Alg. lk. 1

Paljud, kes viimastel aastatel on kasutanud võimalust pisipakkide saatmiseks posti kaudu, kurdavad nüüd, et viimasel ajal tuleb pakke palju tagasi ja ka selliste kaupadega, mis varem takistamatult läbi läksid.

— — —

On . . .

Alg. lk. 1

juba kolm kuud. Neid ähvardab vanglakaristus kuni kuue aastani.

Viimasel ajal on Minski, kus rootslasi kinni peetakse, üle uulamisele toodud usklikke mitmetest N. Liidu osadest.

KGB püüab rootslaste kinnipidamisega ära hirmutada kõiki neid, kes salaja on N. Liitu viinud usulist kirjandust ja selt informatsioone välja toonud. Ei ole ka võimatu, et kogu aktsioon lavastati kättemaksuks vene lennukihõivajale asüüli andmise pärast Rootsis.

— — —

Kui . . .

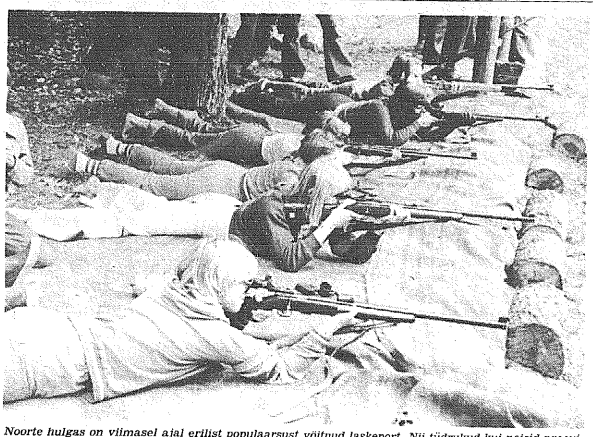
Alg. lk. 1

Teisel pildil on kolonn Norrast repatrieerumiseks välja antud vene sõdureid inglise "tunkedes" ja barett- ning pilootmütsides, keda venelased kasutasid paatide äravimisel töötjõuks.

Mehed marsivad suhteliselt reipalt. On muidugi teadmata, kas nad aimasid, millele nad vastu läksid — orjalaagritele Siberis, sest Stalin kohtles end vangi andnud punaarmeelasi kui reetureid.

Harald Ojandi

matusetalitus toimub reedel, 23. septembril kell 14.00 Heliga Korset kabelis Metsakalmistul.

Noorte hulgas on viimasel ajal erilist populaarsust võitnud laskeport. Nii tüdrukud kui poisid proovivad oma osavust. Pilt on tehtud Metsakodu laskeajal. (Foto Mihkla)

Saksa terroristide võtted sarnanesid plaanidega Rootsis

Saksa terroristid, kes esmaspäeval hõivasid Lääne-Saksamaa tööandjate ühingu esimehe Hans Martin Schleyeri, on saatnud valitsusele kirja, milles nad nõuavad vanglas olevate 14 Baader-Meonhogi jõugu liikme kohest vabastamist, vastasel korral nad ähvardavad mõrvata Sheleyeri.

Atakk Schleyerile oli teostatud täpselt läbitöötatud plaani järgi ja äärmise toorusega. Schleyeri ihukaitselastel polnud mingit võimalust ennast ja Schleyerit kaitsta, ega ka terroristide ähvardustele alla anda. Nad tulistati püstolkuulipildujatest ilma igasuguse eelnenud ähvarduseta surnuks.

Ei ole teada, milline on hõivatud Schleyeri tervistik seisukord, kas ta on haavatud või mitte. Ta võib koguni surnud olla ja väljapressimine bluff.

Saksa terroristidegrupid said oma alguse 1960-ndate aastate üliõpilaskondlikust vasakradikalismist. Jõukude teod on muutunud järjest brutaalsemaks.

1974 mõrvati Lääne-Berliini kohtunik Günter von Drenkmann. 1975 hõivati samas politik Peter Lorenz ja samal aastal rünnati Lääne-Saksamaa saatkonda Stockholmis, kus tapeti kaks ametnikku. Käesoleva aasta aprillis mõrvati prokurör Siegfried Buback ja juunis pangadirektor Jürgen Ponto.

Saksa riigipäeval tulevad lähematel päevadel arutlusele uued ja karmimad vahendid terroristmi vastu võitlemiseks.

Arvatakse, et viimase terroriaktsiooni taga — koos plaanitsemisega — oli vähemalt 15 inimest.

Selle grupi seljataga peab veel olema suurem nende tegevust pooldav ja terroriste abistav salk, muidu pole mõeldav nende tegevus ja enda varjamine.

Käesolev aktsioon on teostatud kindla sihiga — saada vanglast vabaks teised terroristid. Saksa valitsus peab koosolekuid ja sel on valida, kas anda terroristidele järele — mis annab neile õhutust uueteks tegudeks, või kasutada karmi taktikat ja riskida hõivatu luga.

Leidub terve rida ühiseid jooni saksa ja rootsi terroristide vahel. Gruppidel on ju ka olnud tihe seos nii isiklikult kui ühise terroristide käsiraamatu kasutamise näol. Praegu vanglas viibiv Kröcher on isiklikult lubanud likvideerida ihukaitsjad, kui need oleksid kavatsetava Anna-Greta Leijoni hõivamise puhul vastupanu osutanud. Ka Kröcheri jõuk kavatses nõuda oma vangistatud kaaslaste vabastamist.

Viimati oli Euroopa avalikkusel tegemist taoliste terroristidega möödunud sajandi lõpul, kui kardeti anarhiiste atentaate. Nende mõttekaaslased, vene nihilistid, teostasid terve rea atentaate Tsaari-Venemaa kõrgematele ametiisikutele.

Ühe rahvusliku terroristiteo — Sarajevo mõrva — tulemusena süttis Esimene maailmasõda. Lenin ja tema järglased on olnud terrorismi vastu — kui küsimuses pole olnud kodused poliitilised vastased nagu Trotzki või ärahüpanud poliitilise politsei ametnikud.

Nüüd on oodata poliitilise terrorismi levinemist vahepeal nägematus skaalas.

— — —

Paavo Leonhard Hantsoo abiellus Washingtonis Kathleen Victoria Carolliga. Pulmareisi sihiks oli Rootsi.

Maavärin relvana?

WASHINGTON (VES) — kunstlikud maavärinad on tuleviku sõja relvadeks, kirjutab sõjateadusliik ajakiri "Counterspy Magazine".

Juba 1960. a. oli tehtud sellekohaseid katseid Iraani kõrbealadel. Kuidas just maavärisemisi on võimalik tekitada, sellest ei kirjutata, küll aga olevat Pentagonil valmis nn. maavärisemisplaanid nime all "Project Vela" ja "Project Argus".

Maavärisemiste abil olevat võimalik purustada terveid linnu või suuri maa-alasid sõjaväeliste koondamistega.

Toronto-panga uus rekordne äriseis

TORONTO (VE) — Toronto Eesti Ühispanga juhatuse eesti ajakirjanduselse selgus, et käesoleva aasta esimene poolaasta on olnud üks edukamaid rahaasutuse senises ajaloos. Ühispanga juhatuse esimees V. Ermeaks kriipsutas oma sissejuhatavas sõnavõtus eriti alla, et panga äriseis on kasvanud aasta esimese kuue kuu kestel ligemale 2 miljoni dollari võrra. Äriseisu kasvamine ja uute säästesummade toomine Toronto Eesti Ühispanka on peamiselt tingitud eesti rahaasutuse soodsatest intressinormidest, mainib esimees.

Laekuri ülevaatest nähtub, et Toronto Eesti Ühispanga äriseis ulatus käesoleva aasta 30. juunil 16,5 miljoni dollarile, kusjuures tõus viimase 12 kuu jooksul oli 20,2 prots. Hoiused tõusid 15,7 milj. dollarile, tõus viimase 12 kuu jooksul 19,8 prots., laenud kasvasid 6,8 milj. dollarile, tõus 19 prots. ning kassa ja väärtpaberid 9,3 milj dollarile, tõus 20,9 prots.

Eesti panga äriseisu kasv viimase 12 kuu jooksul on 2,8 milj. dollarit ja rekordiline panga tegevusaja jooksul.

Hoiuarvete kasv on olnud käesoleva aasta esimese 6 kuu jooksul ligemale 1,8 milj. dollarit.

Laenude nõudmine on tunduvalt elavnenud 1977 esimesel poolaastal ja seda eriti kinnisvaralaenude alal, kuna personaallaenude tõus on olnud aeglasem. Kogusummas on kinnisvaralaenud tõusnud umbes 6 milj. dollarile, seega poole aasta juurdekasv üle 1 milj. dollari. Personaallaenude tõus on olnud aeglasem, näidates 39.000-dollarilist jurdekasvu.

— — —

• Sport

300 meetri rekord naistele

Riias toimunud võistlustel jooksis 3000 m naistele ajaga 9.43,4 Sirje Alev, jäädes kolmandaks. Aeg aga oli küllalt hea uue Eesti rekordi püstitamiseks. Kuu aega tagasi jooksis Lilia Nevvonen sama distantsi rekordi, mille nüüd Alev põrmustas 1,1 sekundilise paremusega.

Kuldmedalid vendadele

Ontario meeskond koosseisus Allan Brocklebank, Lister Farrar ja Martin ja Hebert Velland võitsid Edmontonis toimunud Kanada jalgrattasõidu meistrivõistlustel kuldmedali 4000 m meeskonna jälitussõidus.

Meeskonna jälitussõit on üks neljast rahvusvahelisest velodroomisõidu alast, kus kaks neljamehelist meeskonda alustavad samaaegselt maneezi vastaspoolel. Võistluse otsustab meeskonna kolmanda liikme lõpujoone ületamine.

Seekord võitis Ontario tugeva Quebec'i meeskonna vähem kui ühe sekundiga.

• Ringvaade

"USA RELVASTUMINE HIRMUTAB"

Pravda ei ole rahul Nato relvastusprogrammiga, see õhutavat uuele relvastumisevõistlusele ja toovat aatomisõja tegelikult ligemale. USA hakkab valmistama uusi relvi nagu ristlemismissiilid ja neutronpommid. Nato on suurendanud oma vägesid Euroopas, toonud sinna 110 000 meest, tugevdanud transportlenukite arvu, mis veaksid vägesid USA ja Euroopa vahel, lisanud Euroopa arsenaalidesse 600 uut lennukit, 900 tanki ja 2400 muud soomussõidukit.

Peale selle laimatakse läänemaailma V. Liitu, nagu tahaks see alustada väikesõda Euroopa vastu. Tahetakse kaotada piire aatomirelvade ja tavaliste relvade vahel ja anda kindralitele võimalusi, kiiresti rakendada aatomirelvi.

Tegelikult on ka nende lisandustega — kui venelaste arvud üldse vastavad tõelikkusele — Nato-väed Euroopas tunduvalt väiksemad ja nõrgemad kui Varssavipakti omad. Venelased on mures, et nende tavaliste relvade ülekaal Euroopas väheneb, kui ameeriklased hakkavad kasutama taktilisi neutronpomme ja teisi kohaliku mõjuga aatomirelvi.

Tagapõhjaks on kasvav Nato kartus võimalike venelaste kohaliku ulatusega aktsioonide eest, millele Nato väed ei suuda vastu astuda enne, kui venelased on sihi saavutanud: Neutronpommid ja teised taolised relvad seaksid ka sel alal jalule tasakaalu. Nn. suures sõjas on läänemaailmal praegu igal juhul ülekaalus. Aga niisugust suursõda ei taha keegi süüdata, sest ei ole teada, millega see võiks lõppeda.

Pravda süüdistusest ja hoiatusest on enne kõike määratud lääne avalikkusele, et see katsuks pidurdada ameerikliaste relvastumise täiendamist. Teatavasti on osa avalikust arvamisest läänes selles osas kiiresti süttiv ja agressiivne. Mõnelgi puhitsistil pole selge põhiline tõsiasi, et on erinevused demokraatliku USA ja autoritaarse N. Liidu politiika sihtides ja meetodites.

Vastupidi: Mingit avalikku arvamist idariikides relvastumise (mis lasub mitmekordselt suurema koormana riigieelarvel ja takistab elustandardi parandamist vastu idas ei ole — kuna seda pole võimalik massimeediumide monopoli ja politiilise politsei kontrolli tõttu üldse mobiliseerida. Moskvai on selles suhtes hoopis lihtsam kui Washingtonil. Moskva pruugib arvestada ainult iseendaga. AI.

E. Märtin 70-aastane

Göteborgis tähistab 17. septembril oma 70-a. sünnipäeva Elmar Märtin. Seltskondlikult on ta aktiivselt tegev Göteborgi Põllumeeste Kogu ja Eesti Politseiamotnike Kogu Rootsis juhatustes.

Elmar Märtin on pärit Tartumaalt, Vastse-Kuustest, kus sündis Küti talumaniku pojana. Lõpetas Tartu poeglaste reaalgümnaasiumi 1927 ja Sõjakooli aspirantide klassi res. lipnikuna. Pidas seejärele kodutalu kuni 1934.

Lõpetas Tallinnas Politseikooli kõrgema klassi ja teenis konstaablina Paiai ning Avinurmes.

Venelaste tulekul varjas end ja pääses küüditamisest. Oli sakslaste ajal Tartus vanem-konstaabliks ja komissari asetäitjaks. Põgenedes kaotas oma abikaasa pojaga, kes küüditati.

Kodutalu pidades valiti ta vallavolikokku ja kuulvus Vastse-Kuuste Põllum, Kogu juhatusse. Paguluses on ta olnud pikki aastaid Göteborgi Põllum.Kogu asendamata sekretäriks. On valitud EPK Esinduse laiend. Keskjuhatusse ja EPK Rootsi Esinduse laiend. juhatusse. On olnud Eesti Politseiametnike Kogu Rootsis asutajaid ja kuni tänini selle juhatuses sekretäriks.

Iseseisvas Eestis vääristati teda teenete eest Valgeristiga.

Oma tagasihoidliku ja sõbraliku iseloomu tõttu on E. Märtin armastatud inimeseks kaasmaalaste keskel.

O.V.

— — —

Ooteruum andku teadmisi

Dr. Arne Liseli surtest on kirjutanud Svenska Läkartidningenis artikli, milles ta soovitab arstideooteruume kasutada praegusest erineval kujul. ta tahab heita ooteruumist välja kõik ajalehed, nädalalehed ja reklaami.

Selle asemele tuleks ooteruumidesse asetada informatsiooni tervishoiu ja ravimise kohta, mida arstid nagunii ei jõua anda ajapuuduse tõttu. Leiduh palju broshüüre, artikleid, pilte, graafikuid, diagrammi, mis välja antud arstirohufirmade ühingute, kindlustusseltside ja socialstyrelseni poolt. Neid lugedes omandaksid patsiendid teadmisi, mis neile on kasulikud.

Otsin Stockholmi südalinnas või selle lähemas ümbruses 1—3-toalist

korterit

Võib ka teise köe läbi. Vast. "Korter", EPL, Box 667, 101 29 Stockholm 1.

metroo raamat

12 ettekannet 9 autorilt. Kommentaare ja luuletusi. Illustreeritud. 140 leheküge valmset dünamiiti.

Tellimine: 30:—/eks. (+5:— saatekulu olenemata arvust) maksta metroo pg. nr. 14 85 81-2.

Metroo raamat saadetakse Teile postiga koju!

OBS! Piiratud arv raamatuid!

Metroo tähendab metsaõlikool Rootsis.

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Mälestusi mehest kes esines tsaari pojana

Hiljuti läbis eesti- ja ingliskeelseid ajalehti sõnum, et Vancouveris on igavesele unele suikunud Aleksei Nikolajevitsch Romanov, "Vene viimase tsaari Nikolai II poeg ja troonipärija". Kuivõrd selle huvitava isikususe elu, kes 1921–1944 elas Eestis Heino tema kui Aleksei Nikolajevitsh Romanovi koostatud eluloost:

Tammeti nime all, kuulub tõdede või müstifikatsioonide valdkonda, otsustagu nende ridade lugeja. Allakirjutanu sooviks on teda kirjeldada nii, nagu ma teda tundsin hea hulga aastaid, täpsemalt piiritletud 41 aastat, alates kevadsuvest 1936.

Käesoleva artikli lugejas tekib ehk õigustatud küsimus, et miks just nüüd, pärast kõneall oleva isiku surma, kirjutatakse tema elust, tööst ja päritolust, kui seda kõike võinuks teha juba ammu, tema elupäevil. Üsna sageli sai sel teemal temaga vahetatud mõtteid.

1973 jõudsime lõpuks nõnda kaugele, et Heino Tammet tegi allakirjutajale ettepaneku, kirjutada tema läbielamustest, revolutsioonile järgnenud elust Venemaal, tsaariperekonna hukkamisest (1918) ja sellele järgnenud õppelikust pääsemisest — ingliskeelne memuaar-teos.

Tutvudes ja töötades läbi temalt saadud materjalid (ingliskeelne elulookirjeldus ja suuline informatsioon), tekkis kava koostamisel silnseal lünki, mis vajasid täpsemat ja täiemõõdulisemat informatsiooni. Oli ka veel "lahtisi" kohti — näit. Anastasia pääsemise lugu, millesse ta ei uskunud.

Viibides oma noore abikaasaga 5 päeva külalisena mu kodus, avastasin omavahelistes jutuajamistes, et Heino Tammet oli suurepärane vestleja ja oma jutustamisoskuses otse haruldane fabuleerija. Tal oli põhjatult hea mälu, eriti elust tsaarikojas, samuti tundis ta rohkesti tsaariajastul elanud ministrite, Rasputini, kindralite ja hoovkonnategelaste eraelu.

Ta esitas eluloolisi andmeid ja häid anekdoote oma kunagiste kaasaste, kasvatajate, tsaari ja ta perekonna lähta ning tundis peast isitaate ühest ning teisest vene autorist.

Rasputini kohta oli tal oma eriarvamus. Et see "muzhik" ennast segas riigivalitsemisse, nagu seda on kirjutatud, sellega ta ei nõustunud. Ka kõneles ta vähe *oma* emast, tsaari abikaasast. Rõhutas rohkem oma isa — tsaari, kellel oli härrasmehelik esinemine ja kes olnud realiteedile lähemal, kui seda osatakse arvata.

"PRINTSLIK KÄITUMINE"

Oma rõivastuses, käitumises ja esi nemises — kogu Aleksei, kõikjal, kuhu ta ilmus, oma päritolu ja nime ümber tarkuse aupaistet. Päeva vältel vahetas ta ülikondi ning sama tegi ta sarmantne abikaasa, kellele ta oli töeline prints.

Ei saa salata, ta teadmiste pagas ja ta jutustused (kui mu kodu külastas Üks välismaalasest kirjastaja oma abikaasaga), võlusid imekiiresti kuulajaskonna. Teda tituleeriti — "Tema kuninglik kõrgus" — ja seda päris ehtsa sisseelamisega. Ka oli ta suur keelteoskaja — valdas hulk tähtsamaid maailmakeeli.

JUTUSTUS SURMAST PÄÄSEMISEST

Allpool mõningad väljavõtted

daamide kätt, ilmutas korrektset galantsust ega jätnud nimetamata eestlaste vabadusvõitlust ja õigusi pärisvabadusele. Tunnistajate juuresolekul juhtisin kord jutuotsa tuleviku Eestile, et millisena tema arvates kujuneks uus ja orjaikkest vabanenud Eesti siis, "kui temal, Aleksei Romanovil, õnnestuks taas uuesti pääseda Vene troonile ja taastada monarhia,". Allpool on tema vastus:

"Eesti on aastasadu olnud võõraste tallata . . . Eestlaste vabadusvõitlus on õigustatud . . . Võimule pääsedes taastaksin balti riigid nii nagu nad olid. Kuid ainult Eestile pakuksin maa-alasid ulatusega Ilmeni järveni, sest nendel aladel elasid kord eestlaste hõimud . . ."

Eesti arhiivi juhataja Austraalias dr Salasoo, keda kohe pärast seda kõnelust informeerisin ülaltoodust, palus allakirjutajat "Aleksei Romanovilt" muretseda vastav dokument allkirjaga. See jäi aga saamata, olgugi, et suuline lubadus anti.

KES TA OLI?

Tekib küsimus, kes oli Aleksei Romanov, kes elas luksuskorteris, oli ühel hoobil venelane ja lõppude lõpuks ikkagi eesti patriiot? Kes tõmbus kaasmaalaste eest vaikusse, avardas töö alal (ärimaailma reklaam) oma ala, kelle passioon oli healoomulik tagasihoidlikkus, tugev enesedistsipliin, väsimatu usk õiglusse, aususse ja armastusesse?

Kes kõneles vabaduste ja Eesti vabaduse eest, kes imetles kauneid roose ja liili, kes kedagi kunagi ei rünnanud, kes maitse peenendamise nähtuste varal saatis kingitusi kõigile, kellega ta lävis, kel ei olnud kolmandat variatsiooni ega mõõtmeis probleeme.

Kes oli see isik? Kes tegutses omaette, kuid selle juures nii suurelt, et temaga ei laskutud vaidlustesse.

Minnes tagasi kaugesse iseseisvuse aega, aastasse 1936 — võin kinnitada, et tema elukommete pihta juba toona ei leidunud keelepeksu, olgugi, et ta siis esines Heino Tammeti nime all.

Ta kerkis esile kinoomanike nädalehe "Film ja Elu" toimetajana, kellele noorukina saatsin esimesi kaastöid — reportaazhe Tartust, Elvast, Pirita plaazhilt . . . Ja kui ta paigutas lehte mu novellivormis filmiromaani "Mandril, kus inimluud tähistavad kõrveteed", millele kaasus päris suurejooneline honorar — olin ülatusest põrutatud.

Meenub jälle üks nähe, mida tookord ei osanud seletada, kuid nüüd ehk paljastab nii mõndagi. Läksime mitmekesi kinosse, teiste seas ka R. Vään, toonane "Film ja Elu" Tartu osakonna toimetaja. Filmioperetile järgnenud eesti nädalaringvaates nägime kindral Laidoneri parajasti istumas loozhi. Temast paar loozhi edasi seisis keegi elegantne noormees frakis, kelle rinnaesisel sätendas suuremõõduline hõbedast täht-orden. Tundsime temas ära Heino Tammeti!

Kas esines Heino T. ka Eestis tsaari pojana? Allakirjutanu juuresolekul igatahes mitte. Kirjeldas ta selku tsaariajastu tõsielust? Vastus on — ei.

KUNSTIÄRI TALLINNAS

1942 sõjatallermaadelt Tallinna naastes lasin temale kuuluvas kunstiäris Tartu maant. 17, restaureerida paar vanemat õlimaali. Kahel pool sissekäiku, vaateakendes, seletas silm väärtuslikke kunstitöid, mida ta müütas. Jäi mulje, et ta võttis kõike tõsiselt Kulutas toimingutele isiklikku aega, et üldmulje oleks hoolikas, süümekam ja silmapaistvalt korrektne. Oli andekas ärimees.

Kuid pika peale muutub iga inimene. Muutub nii, et ei tunne enam ära. endisest seltskonnalõvist sai tagasihoidlik inimene.

Vancouveri eesti ürituste kavas seisis möödunud aastal allakirjutanu näidend "Leitnant Laikvee". Oli jälle võimalus teda näha istumas seal oma abikaasaga. Seljas hall smoking, silmas monokkel . . .

Selle ringkäiguga lõpetame käesoleva mälestuskillu teadmises, et tema eluajal sai respekteeritud ta soovi — elada inkognito — kuni saabub "õige aeg". Oli inimene, kelle elu võinuks täita mitu pannood ja inspireerida kirjanikke. Meenutan teda kenade nooruspäevade karske inimsaatusena, mis langeb kokku eestliku kultuuri kaunima ajastuga. (VES)/A.R.K.)

"Tsaari poeg" Aleksei Nikolajevitsh Romanov, alias Heino Tammet abikaasa Sandraga oma kodus Vancouveris aastal 1973.

Vene troonipärija Aleksei revolutsioonieelne pilt.

Esto 80 märgi auhinnavõistlus

Esto 80, Ülemaailmsed Päevad 1980 Rootsis, peakomitee on kuulutanud välja märgikavandi auhinnavõistlused järgmistel tingimustel:

1. Kavandada märk (embleem), mis sümboliseeriks 1980 Rootsis peetavate Ülemaailmsete Eesti Päevade ideed ja tegevust.

2. Märgi kujundamine ja vorm peavad võimaldama selle kasutamist mitmesuguses suuruses ja tehnikas (trükitunna, rinnamärgina, konstruktsioonis jne.). Soovitav värvus: must-valge, sinine-valge või sinine-must-valge. Soovitav tekst: Esto 80.

Esitatud kavandid vaatab läbi ja auhindab žürii koosseisus: Evi End, Harri Härm, Endel Kõks, Albert Meerik, Richard Norvell, Otto Paju.

Žürii otsus avaldatakse ajakirjanduses.

4. Auhinnasumma on 1000 Rkr.

5. Auhinnatud kavandi omandi- ja kasutamise ainuõigus kuulub Esto 80 peakomiteele.

6. Auhinnatamata kavandid tagastatakse autorile tema sellekohasel kirjalikul soovil ja kulul hiljemalt üks kuu pärast kavandivõistluse tähtpäeva.

7. Kavand esitata ca 10 cm suuruses, monteeritult ca 20 x 25 cm valgele kartonjile, ilma autori signatuurita. Autori nimi ja aadress sulgeda eraldi kinnisesse ümbrikusse ja saata koos kavandiga hiljemalt 1. okt. 1977 aadressil:

Esto 80 Peakomitee, "Märgikavand", c/o Richard Norvell, Brantingstorg 20, S-754 34 Uppsala.

• *Mis juhtus*

MOSKVA RAAMATUMESS TSENSEERITUD

Teisipäeval avati Moskvas raamatumess, kus polnud võimalik esitada kõiki soovitud raamatuid tsensuuri tõttu. Keelatud olid isegi kirjastuste kataloogid, kus esinesid ainult keelatud raamatute nimed nagu näiteks Trotski teosed ja pagulasvene ajakiri "Kontinent". Samuti ei pääsenud nähtusele 200 kataloogi noorsoo jaoks määratud kirjanduse ioeteluga.

Raamatud, mida ei saadud näidata, olid muuhulgas: Orwelli "Loomade farm" ja "1984", raamat Lenini poliitilisest politseist, raamat Vene-Hiina konflikti kohta, ajakirja "Spiegel" aastaraamat ja lääne-saksa kirjanike leksikon, kus esines Solzhenitsõni nimi.

HIINA: FORD LUBAS TAIWANI MAHA JÄTTA

Hiina peaministri abi Teng väitis, et Hiina suhted USA-ga olevat halvenenud. Endine president Ford olevat selgelt lubanud katkestada kõik sidemed Taiwaniga ja viia oma väed sealt ära. Selle lubaduse olevat hiljuti hiinat külastanud USA välisministrs Cyril Vance tagasi võtnud. Selle tõttu olevat täielike diplomaatlike sidemete loomine USA-ga praegu võimatu.

KEKKONEN IDA-SAKSAMAAL

Soome president Urho Kekkonen saabus neljapäevasele ametlikule külastusele Ida-Berliini. Ta soovib sakslastega läbi rääkida sõjakahjutasu ja Läänemere puhastamise probleemide üle.

ARLANDA KAUDU VEETI NARKOOTIKAT

Politsei on avastanud suure narkootikaorganisatsiooni, kes vedas Taimaalt sisse kanget narkootikat pikema aja jooksul. Arvatavasti on sel teel Rootsi toodud u. 250 kilo marihuanat (osalt väga kanges kontsentratsioonis) ja makstud välismaisele narkootikajõugule kokku üle miljoni krooni. U. 15 meest on segatud narkootikäärisse.

TULEB MAKS REISIDELE?

Lufttartsverket on esitanud ettepaneku, et Rootsi Taani eeskujul hakkaks maksustama nn. charterreise. Taanis on maks tõstetud u. 40 rootsi kroonile.

USA TEGI AATOMIJÄÄNETEST POMMI

USA-s on valmistatud aatomipomm aatomijäänetest, mis pärinevad aatomijaamadest. Katse õnnestumine näitab, et niisugune menetlus on võimalik. See tekitab suuri kartusi, et terve rida riike, kes omavad aatomijaamu, võiksid sel teel hakata valmistama ka aatomipomme.

RODEESIA NAABRID NÕUS KAHUPLAANIGA

Rodeesia mustad naaberriigid on andnud oma nõusoleku USA-Inglismaa ühisele plaanile, mille järgi Rodeesia rahulikul teel jäheb üle enamusvalitsusele. Valgete sõjaväge asendab ülemineku ajal UNO armee. Smith on taolise plaani vastu.

POLITSEI PEKSIS BAPTISTE

Brjanski lgidal Valge-Venemaal toimus möödunud nädalal kokkupõrge politsei ja baptistide vahel. 60 noort baptisti ehitasid endale kirikut. Politsei piiras nad ümber ja nõudis nende lahkumist, kuigi ehitajail oli luba olemas. Kui baptistid ei lahkunud, kasutas politsei vägivalda. 60 baptisti vastu rakendati u. 300 mest julgeolekuväeosadest.

Ka mujal on politseinikud seganud baptistide palvetunde ja ajanud baptiste taga mööda linnatänavaid.

USA AVALIKKUS PETTUNUD

Hiina peaministri abi Tengi deklaratsioon, et Hiina nõuab USA-lt suhete katkestamist Taiwaniga, enne kui hiinlased on nõus ameeriklastega suhteid tihendama, on tekitanud USA-s pettumust. Seal loodeti kiirele suhete parandamisele.

USA ei soovi katkestada suhteid Taiwaniga ka sellepärast, et seda peetaks maailmas USA nõrkuse tunnuseks. Hiinlased on mõista andnud, et nad selles küsimuses ei tee kompromisse.

KALAPÜÜGITSOONIDES EI LEPITA KOKKU

Varsavis toimuval ministrite koosolekul pole saavutatud mingit kokkulepet tsoonipiiride osas. Taani ja Lääne-Saksamaa on vastumeelselt nõus aktsepteerima Rootsi piire, Soome toetab Rootsit, aga idariigid pole piiridega üldse nõus.

TSHEHHI SAATKOND PROTESTEERIB

Tshehhi konsul Stockholmis on protesteerinud "laimu ja valesüüdistuste" vastu, mis rootsi ajakirjanduses olevat esitatud seoses Tshehhoslovakkia saatkonna teadaandega pagulastele, kes soovivad "regulaarselt" oma suhteid kodumaaga. Teatavasti protesteeris saatkonna küsimuslehtede vastu ka Rootsi välisminister Karin Söder.

Konsul väidab, et pagulaste pöördumine saatkonna poole olevat täiesti vabatahtlik. Neile ei esitatavat mingeid rahuvusvahelise õiguse vastaseid küsimusi. Nad ei tarvitsevat ka maksta midagi peale "tempelmaksu", mis olevat haritlastel muidugi suurem kui töölistel, kuna esimesed peavad maksma oma kodumaal saadud hariduse eest.

PARTEI LIIGE LAIMAS OMA ERAKONDA

Ida-Berliinis vangistati kauaaegne kompartei liige ja ajakirjanik Rudolf Bahro. Ta oli avalikult süüdistanud vene ja saksa kommuniste, et need olevat väga head asendajad kapitalistilikule väljalmejate klassile. Bahrot süüdistatakse muuseas ka spionaazhis.

KOOLERA ITAALIAS

Milanos on ayastatud koolerajuhtum. Nakkus on sinna arvatavasti tulnud Lähis-Idast või Põhja-Aafrikast. Sinna on koolera omakorda tulnud Mekka kaudu, kus läänepoolsed muhameedlased kohtuvad India ja Bangladeshi palverändajatega.

• *Siit & sealt*

Ilmar Tammelo, praegu Salzburgi ülikooli õigusfilosoofia professor, võttis oma endises kodus Austraalias osa rahvusvahelise õigusfilosoofia ühingu maailmakonverentsist. Ta esines ka Sydney Eesti Majas loenguga kaasmaalastele.

Raamat ülistab vägivalda

Lääne-Saksamaa kõrgem kohus on uuesti otsustanud teostada protsessi kahe sakslase vastu, kuna need on avaldanud raamatu, mis ülistab linnagerilja vägivalda ja kuritegevust.

Üks autoritest, Michael Baumann on peidus politsei eest, kes süüdistab teda põrandasaaluse kriminaalse organisatsiooni liikmena.

Raamat pealkirjaga "Kuidas see kõik algas", on tõigitud kuude keelde ja kirjeldab gerilja pangarööviimisi ning teisi roimi, selles ülistatakse ka tuntud politiku hõivamist kui meisterteost.

Seltskonda ilmudes suudles kinnitada, et tema elukommete pihta juba toona ei leidunud keelepeksu, olgugi, et ta siis esines Heino Tammeti nime all.

Ta kerkis esile kinoomanike nädalehe "Film ja Elu" toimetajana, kellele noorukina saatsin esimesi kaastöid — reportaazhe Tartust, Elvast, Pirita plaazhilt . . . Ja kui ta paigutas lehte mu novellivormis filmiromaani "Mandril, kus inimluud tähistavad kõrveteed", millele kaasus päris suurejooneline honorar — olin ülatusest põrutatud.

Meenub jälle üks nähe, mida tookord ei osanud seletada, kuid nüüd ehk paljastab nii mõndagi. Läksime mitmekesi kinosse, teiste seas ka R. Vään, toonane "Film ja Elu" Tartu osakonna toimetaja. Filmioperetile järgnenud eesti nädalaringvaates nägime kindral Laidoneri parajasti istumas loozhi. Temast paar loozhi edasi seisis keegi elegantne noormees frakis, kelle rinnaesisel sätendas suuremõõduline hõbedast täht-orden. Tundsime temas ära Heino Tammeti!

Kas esines Heino T. ka Eestis tsaari pojana? Allakirjutanu juuresolekul igatahes mitte. Kirjeldas ta selku tsaariajastu tõsielust? Vastus on — ei.

KUNSTIÄRI TALLINNAS

1942 sõjatallermaadelt Tallinna naastes lasin temale kuuluvas kunstiäris Tartu maant. 17, restaureerida paar vanemat õlimaali. Kahel pool sissekäiku, vaateakendes, seletas silm väärtuslikke kunstitöid, mida ta müütas. Jäi mulje, et ta võttis kõike tõsiselt Kulutas toimingutele isiklikku aega, et üldmulje oleks hoolikas, süümekam ja silmapaistvalt korrektne. Oli andekas ärimees.

Kuid pika peale muutub iga inimene. Muutub nii, et ei tunne enam ära. endisest seltskonnalõvist sai tagasihoidlik inimene.

Vancouveri eesti ürituste kavas seisis möödunud aastal allakirjutanu näidend "Leitnant Laikvee". Oli jälle võimalus teda näha istumas seal oma abikaasaga. Seljas hall smoking, silmas monokkel . . .

Selle ringkäiguga lõpetame käesoleva mälestuskillu teadmises, et tema eluajal sai respekteeritud ta soovi — elada inkognito — kuni saabub "õige aeg". Oli inimene, kelle elu võinuks täita mitu pannood ja inspireerida kirjanikke. Meenutan teda kenade nooruspäevade karske inimsaatusena, mis langeb kokku eestliku kultuuri kaunima ajastuga. (VES)/A.R.K.)

———